

**DOBŘÁ
ADRESA**

Z obsahu Básně Terezy Verecké

Konstrukce slzy

Ivana Myšková

Stopa

Obsah:

Stará dobrá

Jakub Šofar: **Bloudění hvozdy všemi** (4)

Jiří T. Král: **Královiny** (8)

Michal Kliment: **Extase československého filmu**

– **Polibek ze stadionu** (9)

– **Stručná historie filmových týdeníků** (11)

Zdeněk Mitáček: **Podél trati** (12)

Michal Šanda: **Z antikvariátních banánovek – Stopa** (16)

Hospodyňka

Michaela Macková a Michal Kliment: **Místo do dolů do divadel** (20)

Michal Kliment: **Industriální divadlo v dole** (21)

Michaela Macková: **Oidipus** (22)

Dagmar Plamperová: **Smrt kondenzovaná v očích mrtvé ryby** (23)

Radim Kopáč: **Konstrukce slzy** (24)

Pro pírkó

Hana Tomšů: **Jako by tu někdo celý den byl** (26)

Tereza Verecká: **Malý pohyb v klidu čiročirém** (30)

Žaneta Lichtenbergová, Alice Prajžentová a Kristina Korbelová: **3 x 3** (32)

Přes plot

Ivana Myšková: **Podšívka** (36)

Skočí

Blanka Dvořáková: **Apologies to H. P. Lovecraft** (43)

Na titulní stránce: Blanka Dvořáková, „Apologies to H. P. Lovecraft“ (k článku na str. 43)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 5, ročník 11. E-mail: dobraadresa@firstnet.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Michal Šanda. Zástupce šéfredaktora: Štefan Švec. Redakce: Václav Dvořák, Martin Groman, Kateřina Komorádová, Štěpán Kučera, Jakub Šofar, Petr Štengl, Martin Vokurka, Pavel Voňka. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Časopis vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

**SYSTÉM NAVIGACE:
KLEPNĚTE!**

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevrou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

Literární zádrhel

Věra Rosí Zoufalství

Bílý plamen vytryskl ze zaprášené tmy.
Prozářený dvůr, pahýly stromů,
vrak dětského kočárku,
nov.

Sousedé dnes dostali hosty.
Dlouho do noci vyhrává klavír...

Komentář k básni

Popsat noční výhled ze svého okna
a považovat to za báseň,
je vážně zoufalý
čin.

Při šmírování cizích životů
Věře se rosí kalhotky...

Karl Thurgau von Jabkowicz

Květnová Dobrá adresa je poněkud netypická – sešla se v ní prozřetelností náhody nebývalá přehršel dam. Otevírá ji báseň Věry Rosí. V recenzní rubrice o ostravské divadelní scéně referuje Michaela Macková. Svě impresze z četby novely Melancholie II. přináší Dagmar Plamperová. Básnířek se urodilo jako renet na jabloni: Hana Tomšů, Tereza Verecká, Žaneta Lichtenbergová, Alice Prajzantová, Kristina Korbelová. Literární část vyhrazenou pro prózu ovládla spisovatelka Ivana Myšková, respektive její povídka Podšívka. Autorkou obálky a výtvarné přílohy je Blanka Dvořáková.

Račte si povšimnout, že jsem až doposud nepoužil jediné maskulinum...

Michal Šanda

S
tará
do
bráBloudění
hvozdý
všemi
(5)

J e mi jasné, že budovy státních institucí musejí občas projít přestavbou. Buď jsou ve stavu, kdy už tam padá strop, nebo dispozice přestávají být pomocníkem „života“ organismu a je třeba je změnit. To potkalo i slavnou budovu Českého rozhlasu na Vinohradské třídě. Párkrát jsem v tom strašidelném zámku byl a pro mě, jako náhodného hosta, tu bylo příjemně. Možná jsem ale retardován, neb se mi tuze líbilo ztrácet se i v patrech a chodbách budov Melantrichu či Práce na Václavském náměstí před lety mnohými.

Teď jsem si byl něco vyzvednout ve vstupní hale opraveného rozhlasu. Brrr, takhle si představuji, že vypadala zemská ústředí gestapa či NKVD. Už při vstupu se musíte cítit, že jste vinen vy. Jedno čím.

Děláme všechno pro člověka!

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Když jsem před nějakým filmem viděl ukázky na Burtonovo zpracování Carrollovy *Alenky v říši divů* (což samozřejmě není přesný název, ale pro většinu čtenářů přijatelný), bylo jasné, že půjdu do kina. Pak se začaly objevovat recenze na film, v naprosté většině autoři psali o jakémisi stavu režisérovy bezradnosti, že sice ano, ale vlastně ne. To je vždycky potvrzení, že je určitě nutné do kina jít.

Dal jsem si jedno nedělní ráno budík na strašlivou číslici, abych si stihl ještě vypít kafe, a pak jsem absolvoval návštěvu multikina s asi desítkou tatínek či maminek a jejich ratolestí.

Co jsem očekával, to se splnilo. Některé filmy jsou „jen“ podívaná. Pokud je to pěkná podívaná, nechápu, proč v tom všichni ti chytrolíni musí hledat něco víc, abstraktní nadhodnoty, které nejsou schopni sami definovat. Něco tomu chybí. To je jedno z něštěstí soudobé filmové kultury, že těch několik šafářů pořád čenichá, zda jsou jejich formule, jež se někde naučili nebo si je postupně dokonstruovali, naplněny v každém filmu. Konkrétně v tomto případě bych si rád poslechl jejich rozbor Carrollovy knihy. O čem to vlastně je, ta Alenka? Co tím chtěl autor říct? Co řekli mluvčí elit o autorovi?

Tohle dotváření příběhů, dovysvětlování, kdy kritici či recenzenti přebírají autorovu štafetu nebo kdy se potřebují vyslovit, že autor, režisér či kdokoli jiný to myslel dobře, ale udělal to špatně, je nesmírně smutné konání v době, kdy jejich autorita je nulová, protože nová média otevřela prostor pro ty, co se dříve nechali oslňovat kázáním a třepetáním fanglů. Je to jen urputný boj ve válce, jež je prohraná. Role umění se proměňuje a socializace vykladačských kompetencí (což je zcela určitě špatně, ale

to je vše, co se k tomu dá říci) zasáhne postupně všechny obory. Základna zase utíká nadstavbě... a nemá přitom nožičky.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Když se podíváte na americké politiky, jsou to v naprosté většině spíše hezcí lidé. Kvasík by se do Bílého domu asi nedostal. Státy za železnou oponou to měly opačně, tam platilo – čím větší vopičák, tím větší šance dostat se do čela státu. Protože moc nemusí být hezká, moci se musí lidi bát.

U nás se z toho stavu pomalu dostáváme, i když teď hrozí, že nám bude šéfovat tlačěnka s bradavicí – ale pokud bude zvolena ve svobodných volbách, tak je to vůle lidu. Naopak sázet na krasavice s úsměvem plným bílých zubů, jak to dělá strana Věci veřejné, ještě pomocí inzerátů v novinách, které zpracováním a barevností vypadají jak kampaň na práci prostředky, je poněkud netaktické, protože tyhle éterické ženy se podobají těm, jež jsou zobrazovány v tiskovinách mých oblíbených jehovistů.

Nejlepším řešením (teď samozřejmě myslím z estetického hlediska, protože my, elektorát, se na to musíme dívat; kdybychom nemuseli, pak není o čem mluvit, ale jestli chci chodit po ulici, tak nesmím narážet do lidí, musím mít oči otevřené atd.) by byly krásky v podobě tlačěnky. Ale samozřejmě bez té bradavice.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Chlapci z ODS zařizli svého šéfa. Pokud vůbec někdo sledoval tu rychlou operaci, protože co je nám do nich, že jo, do lumpů, tak si mohl opět potvrdit pravdu, že v politice se kamarádství neudrží, tam se jen vytvářejí koalice a opozice. I ti Topolánkovi nejbližší si do něj museli nakonec bodnout ve chvíli, kdy byl teprve odpočítáván. Mohli by teď nosit na klopách placku s nápisem „I já, jeho syn...“ jako vzpomínku na jednu obdobnou příhodu, která se stala v římském senátu 15. března roku 44 před naším letopočtem.

Březnové idy repete!

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

V tom běhu vpřed (i když možná vede vzad) by si člověk měl vždycky najít období poledního klidu. Možná by si vzpomněl na selskou moudrost, že všeliké kvaltování pro hovado dobré jest... Vytáhl jsem si stará *Vokna* z let 1990–1993 a zíral jsem, jak jsou pořád nová. Stará dobrá práce, žádné plasty.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Našel jsem v nějaké knize, kterou jsem už přes dvacet let neotevřel, dva kalendáříky na rok, který pro všechny pravidelné cestující na lince do šťastné budoucnosti znamenal konečnou. Na konci roku 1989 se vystupovalo, protože koleje končily. Prohlížet si spoře oděné děvy inzerující národní podniky Centroflor (tam se vyráběly umělé

V tom běhu vpřed (i když možná vede vzad) by si člověk měl vždycky najít období poledního klidu.

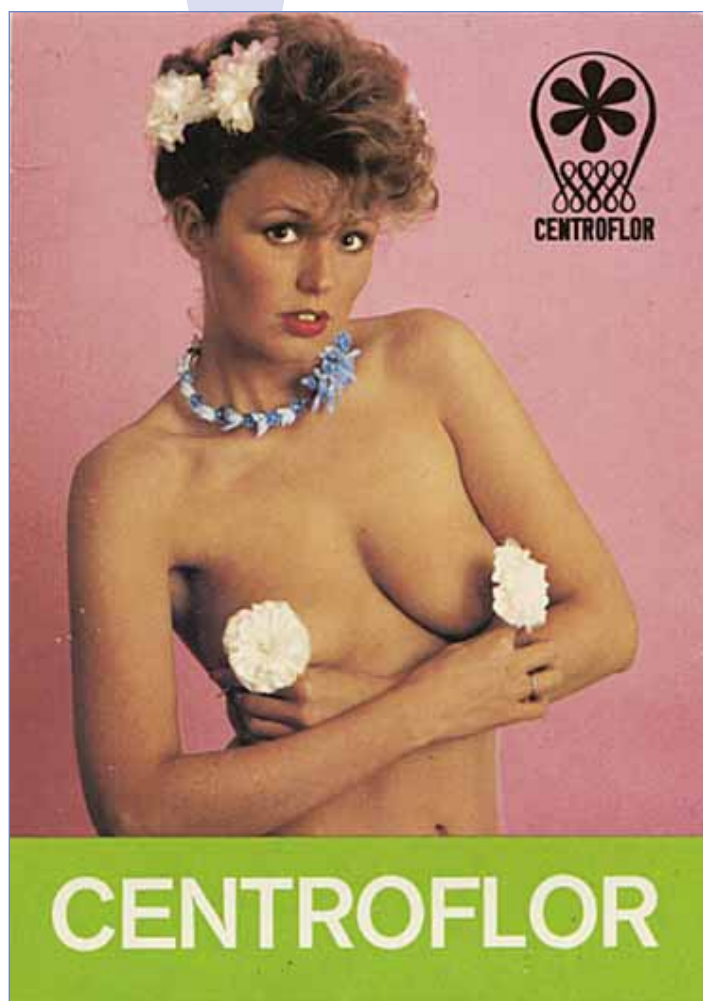
Možná by si vzpomněl na selskou moudrost, že všeliké kvaltování pro hovado dobré jest... Vytáhl jsem si stará *Vokna* z let 1990–1993

a zíral jsem, jak jsou pořád nová.

Stará dobrá práce, žádné plasty.

„Když jsem odmítnul na stanici Šumavská vystoupit, protože mám zaplacený roční kupón, hlídka mi řekla, že na mě použije chmaty a hmaty. Pak mě vyhodili.“ To je konečně básnivá zpráva s obrovským uměleckým potenciálem. Výraz „chmaty a hmaty“ jsem si hned zapsal do deníčku, kde zachycuji drobné jazykové démanty (neplést s dementy) naší reality.

květiny) a Sazka (tam se zase mohlo narodit to lidské štěstíčko, i když pravděpodobnost byla nevysoká) připadá mi dnes jako sledování jakéhosi futuristického filmu (když jsem viděl na špatné video kopii někdy v roce 1987 film podle Orwellova románu 1984, měl jsem tehdy podobný pocit). Taky se vám honí hlavou, s přihlédnutím k těmto kartičkám, že to musela „bejt“ na konci osmdesátých let docela psina?

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Kdosi přijel k nám do práce z Ruska a dal ve všeobecný plen plněné bonbony (konfety). Chuťově nic moc, nebo – abych nebyl ideologicky napaden – stejně jako každé, ale ten obal! Ten je krásně sovětský, až srdce plesá. Krasnaja šapočka vypadá trochu jako francouzská Marianna, árijsky modré oči – nevinnost sama. Protože nevinnost sama o sobě je nevinná. I v Rusku.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Vypsal jsem si z knihy Leona Bloye *Na prahu Apokalypsy. 1913–1915* (Kuncíř, 1930, překlad Otto Albert Tichý):

1. 7. 1914

Už žádných blbců! praví doktor Sergěj Voronov. Stačí očkovati zakrnělé dítě štítnou žlázou opičí. „Zapustíte blbci nebo pitomci,“ dí náš Slovan, „tok z dobré žlázy štítné a uvidíte, jak se probudí bystrá inteligence, mohoucí se stupňovati až ke genu... ale třeba se o to obrátiti k opicím.“

Už žádných blbců! To by byl konec. Právům Člověka a zkáza naší literatury.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

O *Metru* tentokrát pochvalně. 8. 4. je v článku s názvem Proč mě vyhnali? popsána hádka mezi řidičem tramvaje číslo 16 a mužem, který si sedl na sedadlo hned za něj. Když nastoupil muž se psem (nebyl slepec), řidič vyzval sedícího, aby pejškaři své místo uvolnil (!), ten odmítl. Řidič na něj povolal strážníky. „Když jsem odmítnul na stanici Šumavská vystoupit, protože mám zaplacený roční kupón, hlídka mi řekla, že na mě použije chmaty a hmaty. Pak mě vyhodili.“ To je konečně básnivá zpráva s obrovským uměleckým potenciálem. Výraz „chmaty a hmaty“ jsem si hned zapsal do deníčku, kde zachycuji drobné jazykové démanty (neplést s dementy) naší reality.

Ale pojďme dál, ať nezabloudíme.

Nakladatelství Protis vydalo v řadě *Kritiky a eseje* soubor „kritik a studií k nové a novější české literatuře“ Ivo Haráka s názvem *Bý-ýýt odněkud*. Autorem kresby na obálce i grafických prvků uvnitř knihy je Petr Pazdera Payne: povedené setkání ilustrátora s knihou.

Více než 80 textů napsaných za poslední desetiletí se dá jednoduše popsat jako Cesta od Škvoreckého a Vaculíka k Herotovi. Nemíním

tím, že Pavel Herot je nejméně důležitý v české literatuře, ale z té skupiny Harákem „popisovaných“ je tvůrcem nejméně „oficiálně literárním“, nebo opačně – nejznatelněji působícím v týlu nepřítelů (podobnými diverzanty jsou Pavel Ambrož-Homér nebo Míša Salvét, jejich řídícím orgánem by pak mohl být třeba Vít Kremlička). Zda si myslím, že je kniha taková či onaká, pomlčím, protože je tam i text o mých činech, a vzhledem k tomu, že je třeba obnovit v literatuře skautské ideály, tak mějme na paměti, že bratr se nikdy nepoddá sám sobě.

Napadlo mě však, zda by nemělo smysl pokusit se „probádat“, zda literární kritici (nevím, zda toto označení dnes má smysl), kteří nežijí v metropolích, kde se „děje“ literární život, se nějak odlišují od těch, kteří jsou součástí literárního diskurzu i fyzicky. Možná je to úplná hloupost, ale ona osamělost běžců má (i přes všechny technické vynálezy, které samotou a vzdálenost fakticky likvidují) vliv na způsob jejich kritického nazírání. V případě Mojžíše Trávníčka to platí, o tom jsem přesvědčen. Namítne-li někdo, že správný literární pozorovatel, aby byl nestranný, neovlivnitelný, se nemá účastnit žádného literárního a kulturního podniku (pokud ano, tak řádně zamaskován), byť by bydlel třeba na Betlémském náměstí, s nikým se nestýkat a všechna periodika k tématu odebírat na cizí jméno. Možná že ano. Co by provedl s českou literaturou kritik žijící jako cisterciák přísné observance, tedy trapista, si nedovedu představit. Nejspíš by se po čase na obyčejnou literaturu vykašlal, protože by uznal, že jedině ta duchovní má nějaký smysl.

Jakub Šofar

Královiny

**Psát neumí,
věnují se vztahům**

Sci-fi napsat neumím, proto se věnuji vztahům – takto poněkud zjednodušeně opsala MF Dnes v titulku následující odpověď laureátky Magnesie Litery Petry Soukupové: téma rodiny a mezilidské komunikace „mě zajímá a psát o něm mě baví. Nemůžu si jen tak říct, tak dost bylo rodiny a vztahů, teď napíšu nějaké sci-fi. To neumím a ani se mi do toho nechce“. Jeden si přesto nemůže pomoci, že onen titulěk není nepřesný – vystihuje totiž bídu současné české literatury: autoři neumí napsat sci-fi, a tak plodí další a další knihy o vztazích. Možná by sepsání aspoň jednoho kvalitního fantastického příběhu mělo být podmínkou seriózní literární práce: literáti totiž jinak připomínají švadlenu, která se pouští do večerních šatů, aniž by předtím zvládla ušít obyčejnou sukni.

**Dobrému tátovi
stojí pořád**

Jeden musí obdivovat nekonečnou vynalézací schopnost reklamních copywriterů. Zvláště je fascinující, jak dokážou do reklamních spotů propašovat sdělení, která by jinak nemohla být vysílána ani po desáté hodině večerní. A tak se pokaždé musíme lehce zardít, když malý hoch v klipu na jogurt Dobrý táta obdivuje, že v něm „stojí i lžička“. Teď už jen schází, aby v dalším klipu firma Danone navázala na tento koncept údernou anketní otázkou: A jak hustý jogurt měl váš táta?

**Otázka dne: Proč
katolíci tolik žvaní?**

Na Zelený čtvrtek se z evangelia četl úryvek o tom, jak Ježíš myl svým učedníkům nohy. Farář dlouze kázal, jak Ježíš chtěl ukázat, že Boží lásku projevujeme druhým tím, že jim sloužíme. Na tradiční mytí nohou farářem ovšem nedošlo. Jeden si nemůže pomoci, ale přišlo mu to symbolickým příznakem krize katolické církve: žvanit umíme moc pěkně a tak důkladně, že nám na nějaké ty skutky nezbývá čas.

Na tradiční mytí nohou farářem ovšem nedošlo. Jeden si nemůže pomoci, ale přišlo mu to symbolickým příznakem krize katolické církve: žvanit umíme moc pěkně a tak důkladně, že nám na nějaké ty skutky nezbývá čas.

S
tará
do
bráExtase
československého
filmuPolibek
ze stadionu

O filmu Polibek ze stadionu už jsme se zmiňovali v hokejové extasi v únoru letošního roku. Pojďme jej však připomenout také z nehokejového hlediska, které snímek o škodách napáchaných příspěvkem filmového týdeníku řadí k opomíjeným zajímavostem druhé poloviny čtyřicátých let.

Po vítězství Rakouska nad Švédskem, které zajistí československému hokejovému týmu titul mistrů světa, políbí v důsledku euforie hlavní postavu filmu, zubaře Jana Vaněčka, neznámá dívka. Tento nevinný výjev však zachytí kamera filmového týdeníku a v kině jej pak v žurnálu spat-

ří Vaněčkova snoubenka Lída. Toto nedorozumění vede nakonec k jejich rozchodu.

Když Lída zhlédne v rámci reportáže z rozhodujícího zápasu mistrovství světa v hokeji inkriminovanou scénu, pošle Vaněčkovi našťvaný vzkaz, aby se šel na žurnál podívat. Vaněček jej zhlédne celkem třikrát, než si inkriminovaného okamžiku všimne. Z filmových záběrů, je patrné, že hokejovému příspěvku předcházela příspěvek o sněhové kalamitě a příspěvek o práci slévačů v železárnách. Po hokeji pak následovala reportáž o umělé líhni kuřat ve Frývaldově, poslední v rámci celého žurnálu. Když se Vaněčka jeho přítel Janota zeptá, co bylo v žurnálu, Vaněček odpoví, že obvyklé věci jako sjezd, železářny, hokej, slepičí farma.

Ze zmíněné sady informací lze vyvodit několik záběrů. Zobrazení týdeníku se snažilo odpovídat soudobé realitě, konstruktorem pro potřeby filmu byl pouze hokejový příspěvek, zejména kvůli dotočené (pro děj důležité) pasáži s fandícími diváky. Ze záběrů je patrná dobová propaganda (či přinejmenším budovatelský diskurz) pocházející z ministerstva informací, pod něž výroba filmového týdeníku tehdy spadala a které řídil Václav Kopecký z KSČ – snímek pochází z roku 1947, a proto v žurnálu objeví-

me ohlasy dvouletky: „Chceme se mít líp a k tomu nám pomůže jen práce. V lednu zazněly v železárnách první údery kladiv ve dvouletce. Rozjela se práce, která nás přiblíží o první dva vydatné kroky k blahobytu. Výsledky prvního měsíce dvouletky byly radostné. V lednu jsme splnili dvouletý plán na 104 procenta.“

V rámci celého snímku lze dokonce zrestaurovat kompletní podobu hokejového příspěvku. Jeho komentář má přitom v rámci snímku dvě různé podoby, ač ostatní příspěvky nenapovídají tomu, že by se jednalo o jiný týdeník. Podtržená část nadbývá v prvním příspěvku, část napsaná kurzívou přebývá v příspěvku druhém. „Poslední den hokejového mistrovství světa v Praze nastoupili Rakušané proti Švédům. Švédové po vítězství nad československým mužstvem se už cítili mistry Evropy a světa. Nikdo z tisíců diváků na stadioně nevěřil, že by Švédům mohlo ještě mistrovství světa uniknout. Ale Rakušané skvěle překvapili. Rychlou a obětavou hrou překonávali tvrdé obránce Švédů a podařilo se jim vstřelit branku. Naše naděje, že přece jenom získáme titul mistra světa, stoupaly. A s nadějí stoupala také nálada mezi diváky. Znovu se potvrdilo, že ve sportu se nevyplácí podce-

ňovat soupeře. Rakušané se bili jako lvi. Zadržovali všechny útoky Švédů. A znovu a znovu útočili. A tak se podařilo to, čemu nikdo nevěřil a v co přece jen každý trochu doufal. Rakušané vstřelili Švédům druhou branku a vyhráli svůj zápas. V hledišti vypukla bouře nadšení, jakou zimní stadion ještě nezažil. Československo se stalo mistrem světa.“ Dvě verze příspěvku jsou zřejmě důsledkem filmařské nepozornosti.

Masově mediováný příspěvek má důsledek i pro Věru. Obchodvedoucí Kubiš, který je Věřiným nadřízeným, kritizuje prodáváčku v obchodním domě Bílá labuť za její pracovní nezdary a připojí k tomu i pohoršující chování mimo závod.

Jak v případě Věry, tak v případě Vaněčka má sdělení negativní dopad na jejich osobní život. Na základě zhlédnutých záběrů mohou jejich recipienti vinou neznalosti kontextu dospět k nesprávné interpretaci textu. Toto zobrazení spadá konceptuálně do oblasti mediální konstrukce reality, v souvislosti s interpretací recipientů můžeme hovořit také o sémiotické demokracii. Důležitým rysem je přitom absolutní víra v pravdivost mediováných informací, jež byla u publika ve 30. a 40. letech předpokládána.

Vaněček se rozhodne uvést situaci na pravou míru, ale neví, jak Věru najít. Janota mu poradí, aby si dal inzerát. Vaněček vytáhne z kapsy zmačkaný papír, kde má text inzerátu připravený. Janota čte: „Slečna, která obejmula neznámého pána na zimním stadionu, se prosí, aby se přihlásila do administrace tohoto listu. Pod značkou odměna. Spěchá.“ Janota mu poradí, aby to zkrátil, že ušetří, a nabídne se, že mu to proškrtá.

Když Věra náhodou přijde do Vaněčkovy zubařské ordinace, zubař ji nepozná. Zde lze spatřovat rozdíl mezi originálem a kopií, neboť Vaněček si dívku pamatuje pouze v mediované podobě. K jejímu rozpoznání mu pak dopomůže až znak obchodního domu Bílá labuť, který měla dívka ve filmu na čepici. Ze sémiotického hlediska mu tak nepomůže ikon dívky, ale její symbol.

Pomocí inzerátu Vaněček dívku nenajde, z čehož viní Janotu. Ukáže mu v novinách podobu inzerátu „SL. KT. OB. NEZ. P. NA ZIM. S. SE P., ABY SE P. ZN. „ODMĚNA – SPĚCHÁ“ a oznámí mu, že takto má text několik možných významů. Vaněček se ptá, kdo tomu má rozumět, Janota mu inzerát přeloží jako „Slečna, která obejmula neznámého pána na zimním stadionu, se prosí, aby se přihlásila“. Podle Vaněčka to ale také může znamenat: „Slečna, která objednala nezařízený pokoj na zimní sezonu, se prosí, aby se přihlásila.“ Na Janotovu připomínku, že takhle si to nemůže nikdo vykládat, mu Vaněček ukáže dopisy, v nichž se mu taková slečna opravdu přihlásila. Vaněček poté naznačí další možnost čtení textu, protože se mu přihlásil „Sládek, který občas nezřízeně pije“, jenž však nerozumí druhé části sdělení – tedy k čemu ho inzerent potřebuje. U jiného stolu v téže kavárně čtou inzerát také Věra a její přítelkyně, ale obsahu nerozumějí. Na jednu stranu se jedná o zjevnou parodii na zkratkovitá inzertní sdělení užívaná v dané době, která měla vyvolat komický efekt. Na stranu druhou i v této sekvenci nalezneme klíčové téma filmu, kte-

rým je významová otevřenost mediálních textů.

Koncept mnoha definic určité situace, či dokonce konstruování sekundární reality si lze uvědomit i v několika dalších případech ve zbylé části snímku. Poté, co Vaněček Věru najde a chce Lídě vše vysvětlit, Věru rozbolí zub. Když ji v ordinaci ošetřuje a ukazuje zánět, vypadá situace skrze matné sklo, jako by ji líbal. K tomuto závěru dojdou také Janota a Lída, kteří scénu zvenčí pozorují. Médiem je v tomto případě matné sklo.

Když se Vaněček zamiluje do Věry, rozejde se s Lídou, která s tím souhlasí, protože má ráda Oldřicha. Dávají si polibek na rozloučenou, který omylem spatří Věra, jež si situaci vyloží usmíření Vaněčka a Lídy, a situace z úvodu se opakuje v obráceném gardu. Tentokrát však není rozdílné vnímání reality zaviněno médii, ale neznalostí kontextu.

Snímek režíroval Martin Frič a bezpochyby se pohybuje v linii jeho úspěšných komedií s Vlastou Burianem či Oldřichem Novým. O nadčasové popularitě přitom často rozhodují divácké, a nikoli filmové faktory. Přestože se snímek vyznačuje vtipnou zápletkou i množstvím funkčních gagů, nefiguruje mezi divácky tolik oslavovanými počiny 30. a 40. let ani se netěší příliš velkému zájmu na našich televizích. Nabízí se otázka, proč tomu tak je. Jedná se opravdu o tolik horší komedii než třeba Když Burian prášil či Valentin Dobrotivý? Problematické je film jeho okrajová reprezentace poválečné ideologie? Nebo zde jde čistě o totemickou záležitost menší oblíbenosti ústředních herců, tj. Zdeňka a Jany Dítětových, než v případě jiných komediálních snímků (Burian, Haas, Nový) z předválečného a válečného období?

Michal Kliment

Stručná historie filmových týdeníků

Základy zpravodajského filmu byly vytvořeny ještě za Rakouska-Uherska, kdy společnost Františka Tichého a Aloise Jalovce Illusion vydávala Pražské aktuality (od roku 1911). O vydávání pravidelného žurnálu se od roku 1912 pokoušela také společnost ASUM herečky Anduly Sedláčkové a architekta Maxe Urbana, ale podobně jako Illusion se nesetkala s velkým ohlasem. Oba projekty zanikly ještě před první světovou válkou.

Ve 20. letech se pak objevují další němé týdeníky, k těm nejvýznamnějším patří Elektajournal a Deglův žurnál. Po jejich zániku v roce 1930 začal jeden z tvůrců Elektajournalu Karel Pečený vydávat Československý filmový týdeník. Ten přetrval (stále ještě jako němé periodikum) až do roku 1937, než jej nahradila zvuková Aktualita.

Ta byla zprvu v době ohrožení republiky protinacisticky zaměřená (objevily se zde například šoty s Voskovcem a Werichem vycházející z jejich her Těžká Barбора a Pěst na oko). Po roce 1939 týdeník Aktualita změnil redakci a pod stejným názvem začal sloužit novému režimu.

Význam médií pochopili už v předmnichovském období Tomáš Baťa i jeho nástupce v obuvnické firmě Jan Antonín. Jejich zlínský koncern proto charakterizovalo operativní využívání komunikačních novinek. Podnik měl vlastní rozhlas a tiskoviny, v letech 1936 a 1937 zde dokonce naplánovali i zavedení vnitřního okruhu televize, k čemuž však nakonec z technických důvodů nedošlo. Firma Baťa navíc

vydávala i filmová periodika, například Baťův žurnál (1927–1931) a Okno do světa (1937–1938), které se obvykle skládaly z reportážních zpráv o Zlínu a závodech, podnikové reklamy, ale obsahovaly také zprávy ze světa nebo ze sportu. Šoty se přitom natáčely buď ve Zlíně, nebo byly zakoupeny od Aktuality.

Po válce zprofanovaná Aktualita zanikla a její tvůrci byli za kolaboraci potrestáni. Filmové zpravodajství čekalo (podobně jako celý filmový průmysl) znárodnění a reorganizace. Na základech Aktuality vznikla Československá filmová kronika, která se v roce 1947 přejmenovala na Československý zpravodajský film. Jejími produkty byly národní týdeníky Týden ve filmu a Týždeň vo filme, od roku 1946 pak i celostátní Československé filmové noviny s českým i slovenským komentářem dohromady. Kromě toho Československý zpravodajský film vydával sportovní měsíčník Start, zemědělskou Kroniku venkova a nepravidelný magazín aktualit Nový čas.

K další výrazné restrukturalizaci došlo na počátku 50. let, začínaly se objevovat regionální čtrnáctideníky, Start byl přejmenován na Tělovýchova a sport a od roku 1954 vycházelo filmové zpravodajství jako Československý filmový týdeník, tedy pod názvem, jenž je znám divákům pravidelného čtvrtletního pořadu na ČT 2. Týdeník se v našich kinech objevoval až do roku 1991, v České televizi je nyní vysílán přesně po 50 letech od svého uvedení.

Michal Kliment

* Na začátku týdeníku lze dešifrovat dataci 10. III., což naznačuje, že se zpravodajství vztahovalo k týdnu, jenž začínal v pondělí 10. března 1947. Mistrovství světa v ledním hokeji přitom skončilo 23. února téhož roku.

Předsudky, autenticita, zobecnování...?

Když jsem té paní v hospici četl z Jakuba Demla, tak jsem zcenzuroval celý odstavec, který se týkal toho, že ve stejné vesnici jako Demlův otec bydlel také jeden protestant, který na rozdíl od jeho tatínka nosil motyku na rameni a obecní cesty nikdy neopravoval.

Je v tom možné vidět předsudek katolického kněze vůči jiné víře, přestože je to zřejmě podle reálné zkušenosti. Podobné

věci se objevují v Mém svědectví a v jiných knihách.

Je to otázka úvahy nad tématem, jak je zpracovává literát a jaká kritéria má zastávat člověk působící v oboru „společenských věd“. Měl by zřejmě reflektovat sám sebe tak, aby přistupoval ke každému člověku jako k individualitě, bez předsudků. Není ale potíž v tom, že jednotlivé zkušenosti je nutné zobecnovat, aby se vůbec daly předat někomu dalšímu?

Nedávno jsem měl zkušenost s kolegou, který působil dojemem člověka dokonale „nad věcí“, byl tak neosobní, až mi připadalo, že se považuje za jakéhosi „poloboha“ a lidmi, s nimiž mluví, v podstatě pohrdá.

Při své předchozí práci jsem měl možnost pracovat s řadou lidí, kteří patřili k různým menšinám. Například Romové ve věznici vynikali dost specifickým chováním, které by se dalo popsat určitými společnými znaky, mnoho z nich třeba nepovažovalo „bílé“, tj. gádže, za partnery k dialogu rovného s rovným. Dost specifická byla i skupina homosexuálních odsouzených.

Ve věznici jsem se stejně jako kdekoli jinde snažil přistupovat k lidem bez předsudků. Asi nejsložitější to bylo v případě asi třicetiletého transvestity, který byl od svých patnácti let HIV pozitivní a dostal se do věznice v kategorii zvýšená ostraha.

Měl pět let za nějakou loupež a do věznice ho přivezli z Mírova, kde svedl jiného

trati

Měl pět let za nějakou loupež a do věznice ho přivezli z Mírova, kde svedl jiného odsouzeného k homosexuálnímu styku, který podle spisu probíhal tak, že mu postříkal spermatem záda, aniž by ho předem informoval o své nemoci. Dostal kvůli tomu tuším rok a půl navíc, paragraf úmyslné šíření nakažlivé nemoci. Dá se říct, že to nebyl zrovna dobře motivovaný odsouzený, neustále se dostával do konfliktů s okolím a vyhrožoval, že se pořeže.

Požadoval nějaké terapeutické aktivity pro zpestření svého dne a já jsem jaksi nevěděl co s tím.

odsouzeného k homosexuálnímu styku, který podle spisu probíhal tak, že mu postříkal spermatem záda, aniž by ho předem informoval o své nemoci. Dostal kvůli tomu tuším rok a půl navíc, paragraf úmyslné šíření nakažlivé nemoci. Dá se říct, že to nebyl zrovna dobře motivovaný odsouzený, neustále se dostával do konfliktů s okolím a vyhrožoval, že se pořeže.

Požadoval nějaké terapeutické aktivity pro zpestření svého dne a já jsem jaksi nevěděl co s tím. Mluvil jsem s ním celkem třikrát, po celkem krátké době ho přemístili do ještě menšího oddělení v jedné věznici na severní Moravě.

Od pracovního stolu není složité nemít předsudky. Na druhou stranu mám dojem,

že literatura je založena na zobecňování prožitých zkušeností, a v tom se zřejmě pořád odlišuje od takzvaných společenských věd. Je pro mě otázkou, co vlastně z podobných extrémů zobecnit, co z nich popsat a jakým způsobem.

(31. 3. 2010)

Den D

Po ránu jsem cvičil Pět Tibeťanů a snad poprvé jsem si to i počítal a každý cvik zvládl přesně jednadvacetkrát, jak je prý potřeba.

Pak jsem šel na konferenci Paliativní medicína, kterou pořádal náš hospic ve spolupráci s ústeckou krajskou nemocnicí.

Vlastně propagace hospice pro zdravotníky, v plně obsazené posluchárně byly převážně zdravotní sestry. Přemýšlel jsem, proč musí lékaři při svých přednáškách nutně používat tolik latinských výrazů, když se všechny ty termíny dají říci také česky, a nemohl jsem dospět k jinému závěru, než že je to jakési vzdálení od reality k abstrakci.

V hospici jsem po Velikonocích pokračoval ve čtení z Jakuba Demla, knížky Katolický sen, Hlas mluví ke slovu a Česno. Přijde mi, že Deml je autentický do té míry, že nebásní, nevytváří literaturu, ale prostě zapisuje příběhy a hledá, co je za nimi. Jako by ho některé věty napadaly v ten okamžik, kdy je zapsal, včetně nehledaných slov, která jsou nakonec na vrcholcích těch vět, kte-

Nudila se při
čekání na
zkoušku.
Nepoznal jsem
hned, o koho se
jedná. Kdesi
v rohu, ošívající se
a neklidný, jako
obvykle
v prostorách, kam
nejsem zvyklý
přinášet svoje
osamění. Jak se
pohlíží na krásnou
tvář a co z ní lze
vyčíst? V čem
spočívá krása? Ve
vnitřním napětí, ve
zřetelně
nevyváženém
poměru mezi
slabostí a silou,
v jediné třaskající
konstelaci?

ré se jimi napínají, jako by to byly stěžně s plachtami na lapání Ducha, na pohon Ducha, který, jak známo, vane, kudy sám chce.

Ale je potíže, že jsem opět cenzuroval, až to bylo nepochopitelné, četl jsem z Česna kapitolku Poledne a hlad a najednou s uleknutím upozoroval, že se v následujícím odstavci prochází sama Smrt v podobě jakési moderní Polednice, Deml popisuje fabrickou čtvrť jakéhosi města o polední pauze, kdy všichni dělníci přerušili práci a nastává zvláštní polední klid – město je mu mraveništem, kde vládne hlad, dělníci do padnutí obsluhují stroje a odměnou je jim nutnost dělat druhý den totéž, až do samotného konce, který symbolizuje krásná mladá dívka v černém, již vidí o polednách procházet tím městem a které sám tak říká, sama Smrt... Jenže přesně to pro mě bylo obtížné právě tomu člověku přechíst, tak jsme to nakonec zamluvili a ten obraz jsem si odnesl jen sám v sobě a byla to chyba.

Česno není v tomto smyslu dobré čtení do hospice, respektive je, ale zřejmě bych z něj nesměl předčítat já, ale někdo mnohem zkušenější a životem a věcmi jistější.

Podvečerem projížďka za Ústím, bohužel je to přehnaně kopcovitý kraj, 25 kilometrů za dvě hodinky. Přes Choterov do vesnic nad Ústím, přijel jsem až do vsi jménem Luční Chvojno například. Naštěstí jsem si vzal cyklokalhoty s nohavicemi do bot a větrovku, a to mě zachránilo. Kravky zírající z palouku mezi jakýmsi Slavošovem a Mirkovem, jejich klid.

(7. 4. 2010)

Člověk, krása a botostroj

Když přijde nový člověk do věznice, všechno se kolem něj točí, rozvíří jako kruhy kolem kamene hozeného do vody. Pak všechno utichne, je ponořený hluboko v sobě, ve svém životě, nahlíženém v jiné perspektivě. Jiné světlo, přítomí přes den, kal sedající shora. Tam venku znal jiný život, jinou tíhu, jinou gravitaci. Přichází o celý rozměr svobodného pohybu a možnosti volby, je jen dno, úhybné ma-

névry, skrývání, pochybnosti. Svět se ve vězení rozděluje na dva základní prostory, tam a tady. Denním chlebem se stávají nařízení, každodenní program, dirigování, všechno je předem naplánováno, vymezeno. Zde platí, že odlišnosti jsou nápadné. Odlišnosti od temných odstínů přitahují pozornost. Pokud se v někom probudí světlejší stránka, trpí raději o samotě a vskrytu, nechce se stát terčem zájmu druhých. Lidé vyrostlí ve zhrublé světě denního násilí, bídy a podrazů vůči komukoliv slabšímu nejsou schopni vytvořit ani náznakem solidární prostředí.

Začátek loňského září jsem pobýval ve Zlíně s celkem nepatrnou záležitostí. Vzpomněl jsem si na příhodu z roku 2002, kdy v brněnském HaDivadle hostovala známá herečka z Prahy Aňa G. Měl jsem tehdy jakousi schůzku v Kabinetu Múz, kavárně vedle divadelního sálku. Účel té schůzky se mi už dávno vytratil z paměti, ale pamatuji si na letmé setkání s ní. Nudila se při čekání na zkoušku. Nepoznal jsem hned, o koho se jedná. Kdesi v rohu, ošívající se a neklidný, jako obvykle v prostorách, kam nejsem zvyklý přinášet svoje osamění. Jak se pohlíží na krásnou tvář a co z ní lze vyčíst? V čem spočívá krása? Ve vnitřním napětí, ve zřetelně nevyváženém poměru mezi slabostí a silou, v jediné třaskající konstelaci? V povědomí o tiché řece, která teče nad našimi hlavami a vrací nám každou naši myšlenku zpátky jako zapomenutou šupinu pod talířkem po Vánocích?

V areálu firmy Baťa ve Zlíně se již nese-kají boty jako cvičky a nevozí se do Ruska, tam se teď vozí jiné boty a odjinud. Ideologie oslavující materiální hodnoty a současně omezující všechny svobodomyšlné občany přirozeně vyvolávala potřebu soustředění na vlastní zájmy. Filozofie zrnka, které nesmí přijít nazmar, neboť by mohlo být kouskem zázemí, a tím nezávislosti na režimu, zakořenila právě v té době. Symbolem režimu se stávaly věci: pračka, lednička, televize, auto, chata a jiné předměty usnad-

ňující život v ghettu. Věci, které bylo možné získat výměnou za docházku do zaměstnání. Výhledy nad hladinu a komunikace o nich byly zapovězeny.

Mnoha hlídačům klíčů z té doby se podařilo přenést svůj privilegovaný životní styl do dnešních dní. Odborník na vědecký komunismus na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně vyučuje logistiku či krizový management a nikdo se takovému obratu věcí nediví. Přeborníci na kádrování spisovatelů setrvávají na jiných univerzitách a vědeckých ústavech. Jsou v klidu, dosáhli svého, jejich minulost není vkusné připomínat. Pobyt v malé zemi podobně jako mikrosvět věznice připomíná život v ghettu. Vzájemná malost, vzájemné srážení se, průměrování. Tiché dohody, které umožňují eliminovat nadané a schopné. V malé zemi o nic nejde, vždycky se najde nějaký bohatší strýček.

Při pobytu v nemocnici v Baťově areálu jsem uvažoval nad dobou, kdy město vznikalo. Tovární budovy a přilehlé centrum Zlína jsou konstruovány v jednotném systému modulů o půdorysných rozměrech 6,15 metru. V objektech sestavených z těchto modulů se může skrývat cokoliv, jejich účel není při prvním pohledu jasně patrný. Modul pojme sklad, dílnu, kancelář, internát, školu, ordinaci, kino, hotel, tržnici... Živý provoz i mrtvé ticho. Baťův architekt předznamenal dobu, kdy také lidská fasáda bude skrývat zaměnitelnou „provozní“ technologii a nutností bude přesně zapadnout mezi ostatní unifikované persony.

Mnoha nově vzniklým univerzitám se říká vysoká škola jen z vypočítavosti nebo přinejlepším z nostalgie po době, kdy logistika znamenala něco více než vyplňování formulářů na internetu a krizový management něco jiného než propouštění. Budování jejich sídel stojí peníze, jsou to zařízení na zpomalování času, který se v nich vleče v pravém opaku tempa za jejich zdmi. Nařazené středoškolské obory uspokojují přání studentů „prodloužit si mládí“, klišé, kte-

ré přestává být k smíchu, neboť čas se podobnou iluzí pochopitelně nezastaví.

Segmenty zlínských budov vznikaly podobně jako dnešní nově zakládané univerzity. Mnoha lidem se baťovské stavby líbí, protože jsou jiné, než jaká jsou naše ostatní města. Jsou jiné paradoxně tím, jak jsou stejné. Objevily se jako jeden z prvních signálů doby zaměnitelnosti, jako předchůdci anonymního dneška, ve kterém se člověk snadno a dobrovolně vzdá pravdy o sobě, neboť ji nikdo jiný nezná a vlastně ani on sám po ní příliš nepátrá. Unifikované domy měly být ve Zlíně jen dočasně, ale osvědčily se a později následovala v celostátním měřítku ještě prázdnější panelová výstavba. Sériová výroba lidem pomohla, ale zároveň se obtiskla do lidského nitra lačnického v naší době po narkotiku frází, klišé a hesel. Současný člověk si myslí, že jim v politice ani reklamě nevěří, ale ve skutečnosti by bez nich nemohl dýchat. Tvoří jeho svět, jsou pontonovou lávkou přes vody, které se bojí překonat jiným způsobem.

Ghetto, kde není důležité, čemu vyučující věří, ale zda dokáže plnit úkoly, jak se očekává od někoho, kdo hraje roli nazvanou vysokoškolský pedagog. Materiálně se orientující člověk zvládne nejen vysvětlit a omluvit cokoliv, ale také sám sebe umístit podle potřeby na přiměřeně lukrativní místo. Schopnost sebereflexe není tím, co by se hodnotilo u dnešních výběrových řízení. Tam hrají prim výmluvnost a rétorika. Kdo ovládá umění komunikace, je v dvourozměrném ghettu nepostižitelný, zvládl terminologii a technologii, jeví se být užitečným, a to mu otvírá život. Technologie moci je zde jednoduchá, stačí najít správné lidi a dosadit je na správná místa.

Nebýt otrokem dění, najít se, hledat srozumitelné přebývání v tomto světě, pokusit se nahlédnout nad hladinu denních událostí. Alespoň zdálky a svými omezenými možnostmi rekonstruovat prostor komunikace všedními zmatky jakoby nepřekonatelně vzdálených oblastí toho, co bylo, a toho, co bude.

Když je krásná, znamená to, že je silná? Hledání cest, které vedou dál.

(18. 4. 2010)

Zdeněk Mitáček

Tovární budovy
a přilehlé centrum
Zlína jsou
konstruovány
v jednotném
systému modulů
o půdorysných
rozměrech 6,15
metru.
V objektech
sestavených
z těchto modulů
se může skrývat
cokoliv, jejich účel
není při prvním
pohledu jasně
patrný. Modul
pojme sklad,
dílnu, kancelář,
internát, školu,
ordinaci, kino,
hotel, tržnici... Živý
provoz i mrtvé
ticho.

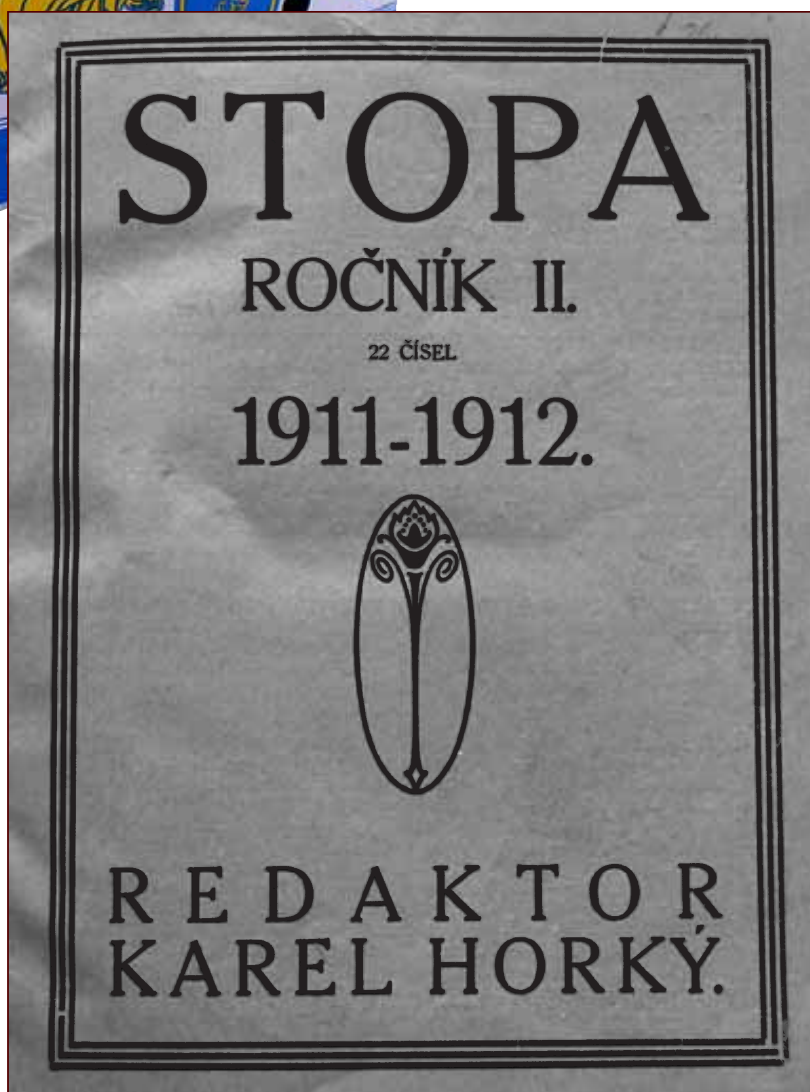
S
tará
do
brá

Z antikvariálních banánovek

Revue
Stopa
vycházela
v letech
1910–1913.

Jejím
vydavatelem byl
novinář, dramatik
a básník Karel Horký. Od
prvního čísla vedli rubriky
Výtvarné umění a Témata

Josef a Karel Čapkové. Kromě nich se tu prezentovala řada dalších autorů: Marie Majerová, Antonín Trýb, Gamma, Helena Malířová, Karel Pelant, Josef Kodíček nebo Jaroslav Spirhanzl-Duriš. Detailní podrobnosti o Stopě se dočtete na internetu v diplomové práci Jana Rödlinga Zrod novináře: počátky profesní dráhy Karla Horkého.

Stopa

Hrací almar

Nekulturní cikáni, kteří se nemyjí, kradou a nemají postelí, mají podivuhodnou, melodickou hudbu, která vniká až k srdci a hned svojí vášnivostí opíjí, hned objímá svým vroucím steskem. Cikáni jsou živi jen z toho, co ukradnou, a není jim ani možno koupiti si vznešenou hrací almaru od Diega Fuchse. Řeklo by se, že ji ukradli. A kdyby ji ostatně postavili do svého ležení a stroj spustili, byl by to strašlivý nesmysl, rouhání přírodě. Prostě, cikáni uchránění jsou této pohromy, této fabrické výroby harmonik a hracích almar, které přicházejí do našeho venkova a přehlušují svým skřekem hučící vody a šumící bory. V hospodě půl hodinky od Potštýna, viděl jsem takovou hrací almaru. Hospoda stojí o samotě jako perníková chaloupka. Pět kroků za hospodou rostou houby a kvete modřín. Celý týden je hospoda opuštěna a teprve v neděli scházívali se tam staří i mladí lidé z okolí. Hospoda je namačkána a při zdi stojí ta pekelná almar, hrací stroj od Diega Fuchse, bachratá bestie, která samočinně ječí, bečí a bubnuje, když do pupeční díry hodí se jí dvouhaléř. Je to strašlivá muzika, která trhá srdce z těla a řeže uši reznickým nožem. Někdejší život lidový, kdy sebral kantor pár hochů a šli si zahrát kvarteto, propadl do hlubin, jako bachorka. Po českých „nivách“ rozestaveny jsou bachraté ječící modly, okolo nichž lidé tancují a krmí je obětními dvouhaléři a pětníky. Ptal jsem se hostinské, co taková bestie stojí. Dali za to 1600 korun. Ano, za to už by byla chalupa se zahrádkou, chlévem a kozou. Což kdyby prý potvora aspoň hrála, ale ona někdy nehraje. Je nutno neustále spravovati její vnitřnosti, ma-

zati olejem její chřtán a volati z Prahy chirurga. A tak jako hašteřivá výminkářka, která rozeštvala celou chalupu a nechce umřít, stojí tu při zdi tato bestie. Kéž by nadobro posla a na vždycky oněměla, aby byl konečně klid a pokoj.

Mariáš

Na okně hostince na nároží Štěpánské a Hopfenštokovy ulice vyvěšena už je po několik dní tabulka s nápisem: „Hledá se třetí na mariáš.“ Inu, národu, jenž má takového syny, spí se blaze jako v prachových peřinách.

Vysloužilec

Před měsícem zemřel v České Cajli u Cmuntu 86letý stařec, Karel Kříž, rakouský vysloužilec. Byl to veterán Radeckého. Za Radeckého sloužil v Itálii čtyři léta jako desátník a při válečném tažení dostal námahou t.zv. průtrž v tříslech, velikou jak dětskou hlavu. Potom ohluchl. Dostával měsíčně podporu 18 K. Ale to bylo málo, neboť to bylo pro dva lidi. Byl ženat. Byli dva – stařec a stařena, už nemohli pracovat, jejich bytem byla díra v cihelně. Známe takové byty. Je to živý hrob. Tento stařec 7. května zemřel. Česká Cajl je totiž německá, a proto se český vysloužilec dočkal po své smrti ještě tohoto: usnesli se, poněvadž je nemajetný a ničeho nezanechal, že jej pohřbí na hnojném voze. Vytáhli již hnojný vůz, aby toto tělo, jež v deseti kulí nastavilo v Itálii a roku 1866 svá prsa za císaře, odvezli na hřbitov jako mrvu, jako mrchu. Teprve spolek vysloužilců, jenž v poslední chvíli se dozvěděl o této potupě, jat byl slitováním a uspořádal sbírku mezi členy na mrtvého Čecha. Rozhodli se, že sami jej pohřbí. Ale když dopravili mrtvolu na hřbitov, nebyl ani vykopán hrob. Ještě celý den musila rakev stát na otevře-

Hospoda stojí
o samotě jako
perníková chaloupka.
Pět kroků za
hospodou rostou
houby a kvete modřín.
Celý týden je hospoda
opuštěna a teprve
v neděli scházívali se
tam staří i mladí lidé
z okolí. Hospoda je
namačkána a při zdi
stojí ta pekelná almar,
hrací stroj od Diega
Fuchse, bachratá
bestie, která
samočinně ječí, bečí
a bubnuje, když do
pupeční díry hodí se jí
dvouhaléř. Je to
strašlivá muzika, která
trhá srdce z těla a řeže
uši reznickým nožem.

ném hřbitově, než se dostal do hrobu starý muž, bojovník za císaře a vlast.

Výrobky tiskárny strany křesťansko-sociální

Plny náboženského vznětu jsou písničky, jež tisknou se nákladem této knihtiskárny a jež prodávají se ve všech poutních místech v Čechách a na Moravě. „Moravský Jih“ některé takové cituje a dodává, že se prodávají houfně v poutních krámcích před kostelem ve Vranově, Velehradě, Tuřanech nebo Mašůvkách. Zde tedy kousek takové písničky:

K ránu jdu pak s mojí holkou do lesa se podívat,
tam si sednem na palouček a se začnem milovat.
Pusy padaj? – holka špoulí hubu jako buchtičku,
objímá mne – pořád říká – drž se zlatej Honzíčku.

A když se dost nasytíme, domů jít je čas,
ona drdol sotva nese a já boty zas.

Takhle ve Zbuzanech, takhle ve Zbuzanech
upřímně se mládež miluje.
Na paloučku v lese – až se všechno třese
ten manželský stav si prubuje.

Děvče v ksichtě hoří – furt mládence moří:
jak se těší na budoucí stav.
Co by za to dala – kdyby se už vdala,
aby nemusela bejt u krav.

Intelligence

Naše rubrika Praha jest skoro mrtva. Protože však náhodou máme redakci v Myslíkově ulici, sousedící s ulicí Křemencovou, kde je slavný pivovar Flekovský, stává se nám velmi často, že aspoň záhrobního ducha této rubriky vidíme na vlastní oči, je to t.zv. intelligence, která mezi 11. a 12. hodinou noční ubírá se za řvaní a pustých vtipů od Fleků k nočnímu spánku. Kdo by chtěl na vlastní oči najít příčinu toho, proč vnitřní život Prahy se nemění, nechť zajde někdy ve jmenovanou hodinu do ulic sousedících s ulicí Křemencovou a nechť popatří do tváře této spité a spustlé inteligenci, která dopracovala to tak daleko, že močíc tancuje po chodníku, pokřikuje na lidi, vrhne pod svítilnami a dá se napomínati strážní-

**Chcete
své ženušce
způsobiti
radost?**
Jestliže ano, **kupte ji**
nejmodernější
nádobí
z aluminia
(hliníku), které jest touhou
každé hospodyně.

Nádobí to dodává **v bezvadném, vkusném provedení, jediné z I-ma materiálu a co nejlevněji**

První česká firma pro výrobu aluminia
Alois Brejník v Libochovicích.

Nevaňte v odprýskávajícím nádobí smaltovaném! Dotažte se lékařů, jaké pohromy na lidském zdraví způsobuje. Dopíšte si o ceník mého nádobí, které můžete mít také na pohodlné měsíční splátky.

kem. Že strážník, touto inteligencí flekovskou podceňovaný, je ve skutečnosti mnohem ušlechtlejšího a jemnějšího složení, o tom častěji můžete se přesvědčiti, jdete-li za noční stráží a slyšíte jednoho strážníka mluvit k druhému: „Pojď, necháme je, nic se s nimi nesvede.“ Praha má inteligenci, kterou opovrhne policajt. Taková intelligence není snad ani v Mnichově.

Hrob

U příležitosti památky padesátého úmrtního roku Boženy Němcové konala se pouť ke spisovatelčině hrobu na Vyšehradě a návštěvníci poseli rov tisíci navštívenek. Nevíme naprosto, co tyto visitky, opatřené jmény a tituly, mají dělati na hrobě (viděli jsme v Paříži hrob Mussetův podobně zaneřáděný). Je těžko položit na takový hrob kytičku fialek, je-li poset trusem slepičích citů.

Automobil

Je to letos poprvé, co žurnály odhodlaly se k několika ostrým slovům proti automobilům. Bylo již skutečně na čase sčítovat s trochou s těmito pohyblivými trůny, na nichž František Odsedálek, uzenář, a Ignác Kůžička, majitel realit, sedí rozloženi velebně jako Nabuchodonosor a Ramses. Hůře je o to, jak s automobily sčítovat a neubližet myšlenkou pokroku, nevyvolat domněnku, že v Čechách přelouskáme malicherné otázky, nad nimiž v hybnější cizině nepozastaví se ani myš. Je těžko zaujímati dnes nějaké stanovisko proti automobilu, proti této neobyčejné mašině, o jejímž důmyslu napsal na pří-

klad Maeterlinck skvělý feuilleton a bez níž neobešel by se dvacátý věk, jako moderní jeviště neobejde se bez pohyblivých kulís a propadlišť. Ale nelze také tento moderní vehikl přijímati tak tupě a s takovou beraní lhostejností, jako buržoa přijímá zprávu o výbuchu v nějaké továrně. A tu, když shrneme při automobilu všechny jeho přednosti a vady, dospějeme k závěru velmi podivnému. Automobil, dlužno povážiti, není z devíti desítin vehiklem gentlemanů. Automobil není fiakr ani aeroplan. Do automobilu usedají dnes lidé podprůměrného bohatství duševního, štrébři kapitálu, tak zvaná smetana, lépe však řečeno podmáslí společnosti, chudoba, která chce omráčiti. Automobil za dnešních časů není nic než nádherná dekorace k poslednímu dějství oné nejvelkolepější universální frašky, kterou dnes hraje celý svět. Automobil je její apotheosou, a proto také lidé sedají do automobilu důstojně, rozkládajíce se na svých sedadlech jako velebné figuriny. Tyto živé obrazy, jež po zaprášené silnici jedou okolo nás, jsou většinou allegorie dobrého oběda, allegorické skupiny pokrmů. Co chvíli zaječí nám do ucha trubka svoje bolestné „au, au!“ – a my, když několikrát se to opakuje, máme bezděčně dojem, že někdo si ulehčuje. Ale to by konečně bylo lidské. Horší je, že celý způsob jízdy, s těmi mračny prachu a se svou naprostou bezohledností, je tak bezmezně smělý, tak provokativní, tak jistý svojí převahou hmoty. Automobil, za dnešních řádů, je jediným vehiklem, který po společenských právech druhých šlape docela arrogantně. Žádný jiný vehikl, ať už je to vlak, nebo paroloď, nedává tak bezohledně cítit měšťáckou zásadu: „Mohu si to dovolit, mám-li na to peníze.“ Je něco nízkého v bravurním letu těchto dopravních prostředků, které nerespektují právo chodce, nutí jej strkati nos do prachu. Musel by člověk být pařezem dubovým, aby něco se v něm nevzepřelo, nacházeje nejsurovější útisk hmoty, tlak spodiny.

Připravil
Michal Šanda

List trpěl především nedostatkem inzerce. Redaktoři Horký a Drtil brali zavděk i hmotnými dary namísto hotových peněz. Když to nešlo jinak, spokojovala se redakce s inzercí na protiúčet. Obchodníci platili zbožím, které si redaktoři nechávali pro sebe nebo je rozprodávali svým známým. Horký vzpomínal, že v domácnosti měli celé sady nevyužívaného nádobí. Bečku s umělým sádem poslal do redakce obchodník Jindřich Husák. „Sádlo ale mělo podezřelou chuť, že lívancové dny byly pro mě černým pátkem. Menší část tohoto neřádstva jsme statečně zkonsumovali, zbytek jsem pak velkodušně podělil.“

<h2><i>Husákovo sádlo vítězí!</i></h2>		
5 kg. sádla K 8.40; 5 kg. polov. sádla a polov. uzeného masa K 8.40; 5 kg. polov. sádla a polov. špekového výtečného salámu K 8.40; 5 kg. polov. sádla a polov. uzeného, vysokého špeku K 8.60; 5 kg. polovina sádla a polovina škvarků K 6.—.	odborně připravené výtečnou chuť a láci s krásnou plechovkou dobrou zastiá J. R. Husák první vývoz tuků a masa, ROZDĚLOV-KLADNO Pp. obchodníkům výhody.	TISÍCE UZNÁNÍ: P. T. Moje manželka, 18 roků nemocná žaludkem, vůbec nemohla sádlo požívat; Vaše jí však chutná výborně, jest výživné, zdravotní a stravitelné. PETRHOL, obchodník, 5516 Zderaz-Prosek.

Místo do do dolů divadel

estliže některá ostravská múza dýchá stejný vzduch jako celé město, pak je to určitě Thálie. Dva slezští básníci svádějí časoprostorový souboj o diváky ze tří scén severomoravské metropole, novodobý ostravský Švejk komentuje moderní dobu v představení *Z deníku Ostravaka* a hned několik inscenací dokazuje, že fotbal už je rovnoprávnou součástí kultury aneb každému jeho Baníček. A navíc do dolů už se nechodí na šichtu, ale za divadlem.

Ačkoli z prken ostravských divadel zaznívá také obecná čeština vycházející z pražského dialektu či nevlastní sestra *ostravštiny* spisovná čeština, jednotícím prvkem re-

pertoárů všech čtyř scén je kraj razovity. Regionální osobnosti přitom hrají prim.

Autor Slezských písní ožívá v kabaretu *Bezruč?!* ve „svém“ Divadle Petra Bezruče, přebásnění Jaromíra Nohavici zase náleží Mozartovým operám v Národním divadle moravskoslezském a polskému muzikálu o Janíku zbojníkovi Malované na skle v Divadle loutek. Útulný „Loutkáč“ je také detašovaným pracovištěm nej(ne)známějšího českého bloggera Ostravaka Ostravského.

Dalším spojujícím tématem je pak Ostrava sama. Transformace, kterou město prochází od 90. let, se projevuje také v divadelnictví; vždyť za fotbalem se tu chodí i do divadla a za kulturou musíte pomalu sfárat...

Téma kopačákového náboženství se odráží v představení Kormorní scény Aréna *Brýle Eltona Johna* o smolné prohře Watfordu ve finále anglického FA Cupu a nově také v inscenaci „Bezručů“ *Tatka střílí góly*, kde je symbolicky přítomen také sportovní fenomén z Bazalů. Přesto baníka (slovensky ‚horník‘) už ve městě nenajdete. V ostravských dolech se přestalo fátat už před šestnácti lety a od té doby se tam zabydluje kultura – nejprve muzejní a posléze i divadelní.

Nultý ročník festivalu Dream Factory si mimo jiné dal za cíl nabídnout divadlo v netradičních prostorách a kromě solné jeskyně se soubory objevily také v místě, které je pro Ostravu nejcharakterističtější. Na vítkovickém dole Hlubina, jenž těsně sousedí s Ostravskými Hradčany (bývalý areál vysokých pecí), se představilo Divadlo Na zábradlí nebo několik alternativních souborů. Od podzimu pak Důl Michal nárazově hostí představení *Zdař Bůh!* o hornictví na Ostravsku v období první pětiletky v 50. letech.

Nevytěženost ostravských dolů má tak i své kulturní obrysy. Vždyť představení by se dalo uspořádat klidně i na dole Lanek, v nevyužitém areálu dolu v Heřmanicích, a ostatně proč by „Bezruč“ nemohli zahrát představení *Bezruč?!* třeba v dole Petr Bezruč na Slezské Ostravě?

Dalším spojujícím tématem je pak Ostrava sama. Transformace, kterou město prochází od 90. let, se projevuje také v divadelnictví; vždyť za fotbalem se tu chodí i do divadla a za kulturou musíte pomalu sfárat...

Divadelní koláž o ostravských divadlech připravili
Michaela Macková a Michal Kliment

Industriální divadlo v dole

Koncept je

u nás

poměrně

známý díky

filmu

Karamazovi,

který

adaptoval

úspěšné

představení

Dejvického

divadla

v prostorách

oceláren.

Film se přibližuje divadlu, aby byl co nejreálnější. To můžeme pozorovat už přes osmdesát let – zvuk, barva a teď i hloubka (či třetí prostor) mají přiblížit divácký zážitek na dotek s filmovými kulisami a symbolizují analogii divadelního hlediště a jeviště. Divadlo, aby bylo ještě realističtější, se musí opřít o reali-

tu. Od doby, kdy Artaud a Brecht vtáhli do inscenačního prostoru hlediště, se divadelní možnosti v tomto směru zdály být na konci cesty. Využití filmových projekcí či diváků na jevišti, jako by byly jen odbočkami. Nyní však nabízí nové možnosti industriální divadlo.

Koncept je u nás poměrně známý díky filmu Karamazovi, který adaptoval úspěšné představení Dejvického divadla v prostorách oceláren. Zatímco v tomto počínu zastávalo tovární prostředí úlohu

pouhé atrakce, ekvivalent zpestření či nevšedního podání příběhu, inscenace *Zdař bůh!* uváděná v ostravském dole Michal dokáže hornické prostory využít i z funkčního hlediska.

V původních hornických šatnách vidíte havíře převlékat se a sprchovat, když jdou ze šichty i když se chystají na šichtu. V technickém prostředí zase můžete obdivovat motiv sfárání do dolu. Ano, hodně se pracuje s nadsázkou, jako když kolem horníků co chvíli pobíhá stylizovaný potkan nebo když ve skutečnosti postavy rubou kus polystyrenu, ale realistický rozměr prostředí posouvá představení do jiné dimenze.

Příběh vypráví o hornictví na Ostravsku během zběsilé první pětiletky na přelomu 40. a 50. let. Hornický přednosta Václav Žalud je komunistickou stranou tlačěn ke zvýšení těžby, což má v neklidném podzemí za následek důlní katastrofu. V následném vykonstruovaném procesu je Žalud obviněn ze sabotáže a poté, co u soudu odříká naučené fráze, i odsouzen. Ponurému příběhu dodávají prostory současného hornického muzea v kombinaci s postupně zapadajícím sluncem hororový nádech. Všude cítíte pach uhlí a rzi, klepete se zimou a sužuje vás autenticita prostředí, jako by horníci odešli včera. Tíživá doba nástupu komunismu na vás plně dopadne.

Inscenace Miroslava Bambuška režírovaná Kanadanem Ewanem McLarenem kromě problematické akustiky (haly přece jen původně nebyly zamýšleny pro kulturu) nemá výraznější slabinu. Promyšlená stavba děje se plně opírá o všechny výhody přirozených dekorací a rekvizit, když samo „divadlo“ je vlastně „výpravou“. Stejně tak přesvědčivé vykreslení ostravských horníků a jejich jazyka (byť odborný znalec ostravského dialektu by mezery našel) v čele s režisérem Janusem Klimszou v roli inženýra Žaluda přispívají k tomuto výraznému divadelnímu svědectví. Ostravský industriální počín by se dal s nadsázkou označit jako okamžik, kdy socialistický realismus vstoupil do 21. století.

Michal Kliment

Miroslav Bambušek: Zdař bůh!, o. s. Mezery, 12. 9. 2009 v dole Michal v Michálkovicích. Režie: Ewan McLaren, výprava: Zuzana Krejzková, hudba: Vladimír Franz.

Oidipus

Tragickou tragédií Oidipus v pojetí moderní doby si za svou v letošní sezoně vybralo Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě. Režisérem a autorem hudby byl již několikrát osvědčený Jan Mikulášek, který zejména v Divadle Petra Bezruče vytvořil mnoho úspěšných inscenací (*Evžen Oněgin*, 1984). Hlavní roli Oidipa ztvárnili Igor Orozovič v alternaci s Janem Hájkem.

Příběh se odehrává v Thébách ve starověkém Řecku, kde je společnost založena na věštбách, předpovědích a proroctvích antických bohů. Oidipus se stává králem díky zbavení města stvůrné sfingy tím, že rozluští její hádanku. Osud mu však uchystá další hádanku, kde bude v sázce mnohem víc než jen „politické pozadí“.

Jako mistr přes šifry je zde vylíčen Oidipus hned na začátku, kdy otáčí velkou Rubikovou kostkou. Scéna je tvořena bílo-běžovou stěnou s různými malými otvory po stranách. Toto scénické rozvržení doplňuje plošná práce sboru, který tvoří nejen sošné kompozice, ale také zpívá a dotváří děj živými obrazy zastavenými v čase. Sbor dodává inscenaci vnitřní napětí a představuje další symboly, které jsou pro diváka někdy taky malou šifrou. Dlouhá černá páska přes celou scénu zakrývající oči nevidomého věštce Teiresia, jehož hraje Jan Fišar, slouží jako motiv prozření, kterého by chtěli všichni občané Théb dosáhnout.

Jevištní akce, v níž se Oidipus noří do studny, představuje jeho postupné odhalování minulosti, sloup, který se na něj následně shora sune, je metaforou pro postupně dopadající vinu na jeho hlavu. Anna Cónová zde hraje Iokasté, manželku a nic netušící matku, která má své dítě nadosah víc, než tuší. Její postava má spíš vyznění matky ochránitelky a svým projevem reflektuje princip oidipovského komplexu.

Student herectví z pražské DAMU Igor Orozovič si na jevišti divadla Antonína Dvořáka zahrál poprvé. Postava Oidipa v jeho podání měla hloupoučkou nevědomost a zároveň byla prezentována jako oběť vášní a emocí, které hnaly postavu až k poznání pravdy. Právě on měl velkou zásluhu na tom, že ztvárnění klasického příběhu udržuje diváka po celou dobu v napětí.

Michaela Macková

Sofokles: Oidipus, Národní divadlo moravskoslezské Ostrava, 20. 6. 2009. Překlad: Ferdinand Stiebitz a Jaroslav Pokorný, úprava: Marek Pivovar a Jan Mikulášek, režie a hudba: Jan Mikulášek, dramaturgie: Klára Špičková.

Smrt kondenzovaná v očích mrtvé ryby

Rybám tu
každodenně
zvoní
umíráček.
Jejich mrtvé
pohledy
zrcadlí
pomalé
umírání
krajiny
člověka.

V korytě cesty vchozená pouť stařeny s domkem čerstvě natřeným na bílo. Červené, čerstvě natřené dveře, otevírající se tak ztěžka přítomnosti, rozevírají klín domku stavangerské minulosti. Ani záblesky procitnutí ji nezbaví práva být stařenčiným každodenním, úhlavním hostem.

U stařenky v čerstvě natřeném domku, na stavangerském kopci, třaskají momenty paměti a zapomnění. Epicentrum lidského života, spějícího krůček po krůčku k výbušnému konci, buší v kopci, k němuž vede cesta krokem o holi.

Do krajiny chudobného přístavu se vžila bolestivá grimasa stáří. Rybám tu každodenně zvoní umíráček. Jejich mrtvé pohledy zrcadlí pomalé umírání krajiny člověka. Jednodenní pouť stařenky Oline, sestry malíře Larse Herterviga (*Melancholie I.*), od moře domů, domů k moři a zpět zažívá bolest vzpomínaných slov a zpuchřelých obsahů. Smutná pouť ošlehaná přímořským větrem končí smrtí na číhané. Ta smrt čekala na věčnosti, v obraze neobrazu Larse Herterviga.

Stařenka Oline, sestra malíře Larse Herterviga, propadá přítomností k paměti až do zapomnění; životem do

vzpomínek předmětů, jež dosud alespoň zkrhle nahmatává; ke slovům, jež ztěží vyslovuje a vzápětí zapomíná. Setkávání se s otcem, bratry v krajině dětství i dospělosti, vzdalování se; až sbohem dávání životu, plynoucímu bez vysvětlování časem. Stařenka Oline propadá do paměti si k smrti s sebou bere i věčně melancholické přání Larse Herterviga stát se největším malířem všech dob.

Smrt kondenzovaná v očích mrtvé ryby uhrančivě sleduje svou vyvolenou, stařenku z čerstvě natřeného domku s červenými dvířky, z domku s dřevěnou latrínou, v níž žlutne malebná změť kreseb jejího bratra, Larse Herterviga. Vpíchnuta skobou do dřeva vyvolává otázky, cvičí paměť a uchovává vzpomínky, jež postupně žluknou.

Životní cyklus končící v černé díře uprostřed. Opakování, které jednoho dne ztrácí smysl. Člověk valící před sebou život je o své vůli nakonec zavalen. Jon Fosse drásá čtenářovy oči do krve, zatímco očištěný proud plyne kolem něj.

Dagmar Plamperová

Jon Fosse: Melancholie II. Dauphin, Praha 2009.

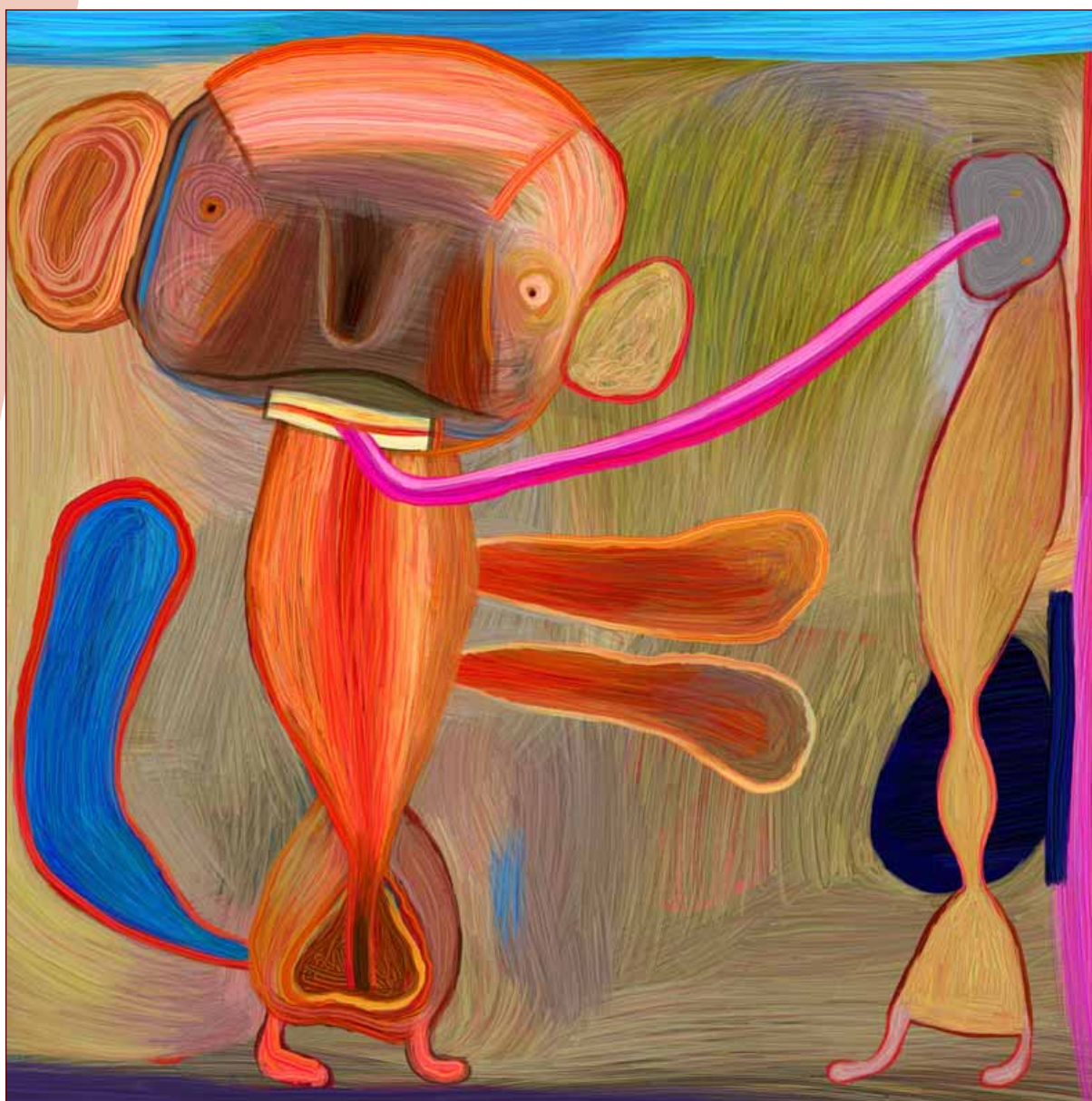
50 let Konstrukce slzy

Konstrukce slzy je název, za který se dá schovat cokoli – takže proč ne Jan Jeník z Bratřic, rytíř, který se narodil před více než dvěma sty padesáti lety a v české obrozenské literatuře zanechal stopu hlubší než většina učenlivých klasiků té doby. A přesto stojí dodnes v jejich stínu.

Byl sběratelem památek českého písemnictví a folkloru podobně jako Puchmajer, Čelakovský nebo Kulda, ale část materiálu, který shromáždil do svých Pamětihoden a Bohemik, byla jiná. U soupeřníků vyvolávala rozpaky, nevoli, odpor. Jeník z Bratřic se totiž s myšlenkou národního obrození minul. Byl v jádru osvícenec a svoji kolekci „písní krátkých“, kterou začal sestavovat

právě před dvěma sty lety, pojal synkreticky: nešlo mu o uměle šlechtěnou lidovou poezii, která měla dokazovat duchovní sílu a zralost českého národa, šlo mu o píseň v její původní podobě. O píseň výrazově syrovou, která se nevyhýbá tomu, k čemu měl prostý lid odedávna nejbližší, tedy vlastnímu tělu a jeho přirozeným funkcím.

Je k neuvěření, že teprve loni se soubor Jeníkových „písní krátkých“ dočkal první, kompletní a necenzurované edice, a sice pod názvem Když jsem šel okolo vrat. S obálkou, kterou zdobí počítačová malba Michala Machata. Jde o jeden z řady grafických listů, kterými železnobrodský výtvarník aktualizoval dvě stě let staré Jeníkovo dílo. A to nejlepším z možných způsobů: ni-

koli formou ilustrace, ale dialogu. Soustředil se na syrovost formy a tělesnost obsahu, na výrazovou zkratku, kterou umocnil smyslností a humorem. A je-li snad Machat v některých obrazech sexuálně explicitní, není to samoúčelné: „kunda“, „prdel“ nebo „picat“ jsou výrazy, které najdeme v každém druhém textu Jeníkova souboru. Ostatně právě tato „nepohodlná“ slova byla důvodem, proč jeho sbírka čekala na své vydání tolik let.

Ale protože Konstrukce slzy, jak řečeno úvodem, je název, za který se dá schovat cokoli, není Jan Jeník z Bratřic jediným téma-

tem této výstavy. Je sice jejím středem, ale žádný střed by neexistoval bez svého okraje. Machatovy trojrozměrné objekty a zejména jeho černobílé kresby kontrastují s počítačovou grafikou podobně jako desexualizovaný přístup čítankových obrozenců s myšlenkovou otevřeností pozapomenutého sběratele. Kresba tužkou prozrazuje to, co počítač zatají. Michal Machat je umělcem v pravém slova smyslu: své představy umí realizovat. Tedy dokáže je dokonale řemeslně zvládnout. Je mistrovským konstruktérem. Jeho tahy jsou stejně suverénní jako práce s perspektivou a proměnlivým měřítkem.

Sečteno a podtrženo: Michal Machat má oproti Janu Jeníkovi z Bratřic, v němž dočasně našel svého duchovního blízkého, jednu „výhodu“. Žije a tvoří v době, která na jakékoli duchovní obrozování rezignovala. Může tedy říkat svými obrazy vše. Anebo cokoli? Poslouchá, respektive dívá se dneska ještě někdo?

Radim Kopáč

Michal Machat: Konstrukce slzy (Galerie Dorška, Kostelní 1, Domažlice; výstava potrvá do 5. června 2010)

P
ro
pírko

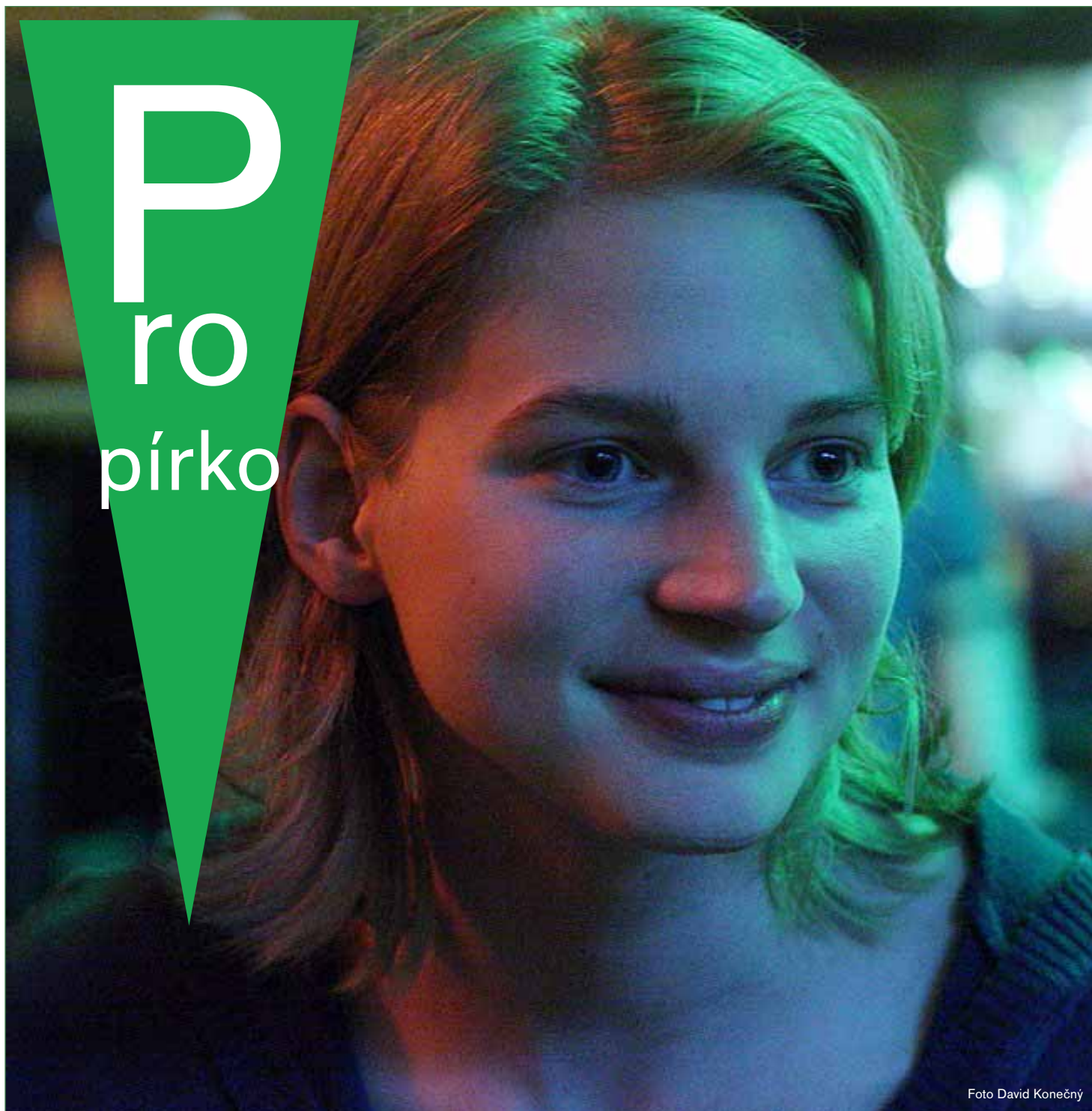

Foto David Konečný

Jako by tu někdo celý den byl

Hana Tomšů

Hana Tomšů se narodila v roce 1985 v Pelhřimově. Studuje bohemistiku na FF MU v Brně. V současnosti žije v Praze. Publikovala v časopise Psí víno, v Britských listech, její básně byly uvedeny v rozhlasových pořadech Poetické nokturno a Zelené peří.

Odpoledne

Odpoledne, když přijdu domů,
mám pocit, jako by tu někdo celý den byl,
vařil si čaj, četl knihy
a chvatně odešel na poslední chvíli.
Ale vždycky to jsou jen holubi za oknem,
kdo se vyděsí mým příchodem.
Návštěvníci právě na něj čekají.

• • •

Na nábreží jahodová vůně,
zábradlí se třese, když projíždí parník.
Prší a most je nízko.
Dál už se nejede,
ve vaně parník narazil na koleno.

Rostlinná 1.

Uprostřed v rostlinstvu hmota bují, pučí,
rozpíná se, pohlcuje zemi.
Zelená šťáva
prosvícená sluncem
vlaží,
jak vysychá, tak voní,
sladce a kysele,
jablka dnes vyzdvížená ze sklepa.

• • •

Kolena od sebe,
není to těžké, ale ani hezké.
Myslí na sousedku,
má to, chudák, ještě horší.
Jí se ten její
už ani nedotkne.

Rostlinná 11.

Vaříme doma z listí.
Hlavu mám horkou a těžkou,
vzduchem se točí zelené spirály,
pokrývají místnost pralesní mlhou.
Hliněnou sošku s šibalským úsměvem,
zděděnou po tetě z Afriky,
obtáčí proud husté páry.
Jako by v ní přece bylo něco,
čemu jsme se dosud jenom smáli.

• • •

Víkend u tebe,
přivážím si chřipku.
Místo svlékání
vaříš čaj s medem,
až je mi líp,
nastupuju do vlaku.
Mrzí mě, že nejsme
postavy z románu.

• • •

Ráno po letní oslavě,
do slunce dohořívají svíčky.
Je mi zima
a ty mluvíš o nové šanci
pro náš život.
Vím o tom své,
ale mlčím.
Místo toho ti líbám ruce.

P ro pírko

Jeden malý pohyb v klidu čiročirém

Tereza Verecká

Tereza Verecká se narodila roku 1985 v Praze. Maturovala na Gymnáziu Jižní Město, poté vystudovala Vyšší odbornou školu u Konzervatoře Jaroslava Ježka. Nyní studuje DAMU, obor režie a dramaturgie činoherního divadla. V září 2009 měla na ČRo 3– Vltava v rámci projektu Dokumenty a hry nové generace premiéru její hra V pasti. Publikovala v almanachu Různobježky. Na internetu se její texty objevují pod jménem Nemesis.

Jako muž i jako žena

(písňový text)

R: Prohlížím si tě na fotkách...
aspoň že bledneš do ztracena.
Bylo by hezké se nepotkat
Jako muž i jako žena
prohlížím si tě na fotkách

Sedám po kavárnách,
kreslím tvoje skici,
už je to dva týdny, co nejsi v nemocnici

Kreslím tvoje skici, je to práce marná
Ticho ve sklenici
zpívá po kavárnách

Rukou nad papírem
zatřepetám uhlem
– jeden malý pohyb v místě jinak ztuhlém

Jeden malý pohyb v klidu čiročirém
– měřím úhel s úhlem
rukou nad papírem

R: Prohlížím si tě na fotkách
– aspoň že bledneš do ztracena.
Bylo by hezké se nepotkat...
Jako muž i jako žena
prohlížím si tě na fotkách

Ještě žiju hlučně...
V nenadálém tichu
sedám po kavárnách – je to vážně k smíchu.

Prohlížím si tě na fotkách.

Mon

(písňový text)

Za dveřmi šeptali jméno za jménem
jako by někde praskaly skořápky
jako by kočkám sahal na dráčky
jako by někdo byl navždy odečten

Včera byl tmavě bílý den

A něco potichu pohlo se pod vápnem
jako by v omítce bílky se vařily
Stánkaři po kapsách mačkali motýly
každý se usmíval, jen pes byl vystrašen

Včera byl tmavě bílý den

On seděl v pokoji a bál se dotknout stěn
Jako by ke všemu došlo jen omylem
Jako by šustily Svatební košile
jako když listuje děvčátko Erbenem

Včera byl tmavě bílý den

A než se odvážil poprosit o pomoc
tak všichni odešli
a přišla
světle černá
Noc

Únava

(písňový text)

Mokrá a šedivá podzimní únava
chtěla bych odejít, jenomže zůstávám
pod lůžkem teče mi déšť jako myšlenky
někdo mi vyměnil silný hlas za tenký
v očích je popel a ústa jsou modravá
obchody zavřely, přesto se prodává
podzimní únava

Podzimní únava vlévá se do kostí
chtěla bych odejít, nelze se vyprostit
chtěla bych utíkat, něco mě zastaví
vzali mi všechnen dech – zbylo jen déj? vu
řekni jak překlenout, řekni jak přemostit
den, kdy se nad řekou jak mlha rozhostí
podzimní starosti

Ptáci, co křičeli, přelétli Pálavu
ve vzduchu nechali pár letmých pozdravů
ráda bych mávala – ruce mám nehybné
tma venku dojídá poslední zbytky dne
někdo mi musel dát polštářek pod hlavu
déšť moje myšlenky sbírá jak náplavu
a nechává
jen podzimní únavu

Doznívání

Ještě to praská ve stromech
ten pocit po návštěvě
Ještě máš
Ještě máš
mezi prsty mech
a cosi jako medvěď
a oči po jehličí
je ti–
cho
je ti–
cho
jen v lesích housle klíčí

Návraty

Jako bys to ani nebyla ty.
Rozpadáš se mi před víčky
– zbývá dost na záplaty...

Však:

Jako bys to ani nebyla ty
sypeš se v písek zlatý
a máš tak malé zorníčky...

Jako

bys

to ani

nebyla

ty,

rozpadáš se mi

před víčky

Šerotání

(písňový text)

Spal jsi, venku šerotalo.
Vítr bloudil kolem skal.
Někde ve mně šero tálo
pod Tvým dechem, když jsi spal.

Šerotalo na ulice,
Ty jsi ve snu tajil dech
a já z noční šervánice
měla škumplech na zádech,

Spal jsi, venku šerotalo.
– ve mně kdosi tiše tál.
Křičela jsem, ale málo
Spal jsi a svět šerotál.

Liška

Má vůně je rychle pryč
z jeho rukou
zametám po sobě
ebonitové tyče
Jsem těkavá
v zákoutí šroubovic
zůstanu ti
Jako kus jídla
v zubech

* * *

Mám pod postelí pole hrachu
A každou noc tam beze strachu
Chodívám na polní pých
V pyžamu a pantoflích

P ro pírko 3 x 3

**Žaneta
Lichtenbergová**

Žaneta Lichtenbergová (1984) se vyučila v oboru umělecký rytec, jemuž se příležitostně věnuje doposud. Pracuje v knihkupectví. Účastní se literárních soutěží.

* * *

Rozednila jsem se
mezi stehny kopců
Když vlhkost hor
orosila spánky

Nad hlavami slunečnic
zlomených v pase
stíny mrtvých vlaků
křížují mé nebe

* * *

Noc z posledních sil
rdousí ticho

ve stejném okamžiku
láme svou páteř
o stydké kosti kopců.

Za okny tence křupe
jak krky holoubátek.

Podvodní kameny
Hned vedle cesty
v lese
leží nahý potok
Má namodralé rty
Snad z chladu
snad ze stínů
vybydlených hnízd
Hned vedle cesty
v lese
voda s kameny
třeše

Alice Prajžentová

Alice Prajžentová (1982) studuje bohemistiku na univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a pracuje jako učitelka na základní škole v Děčíně.

Spoluzaložila literárně-kulturní časopis H_aluze, kde dosud působí jako redaktorka. Organizuje autorská čtení a festival Antropotyátr. Před několika týdny vydala sbírku básní Kotrmelína.

* * *

Ať umeje posudinku

Křikla stará ze sklepa

Skřepot hlasu otíral se do zavařenin

Ať Jaruna vysmejčí i gánek

Lomozila jedová

Odplivla si do myšinců

Zkornatělými patami zaplula v galoše

eště koupit chlieb a mužou přijít na mecheche

Jaruna v gánku

Tiskla zlostně v ňadra koště

* * *

kormidlo zavěsil na rám obrazu

svišť to jako po másle

zamne si ruce a polyká tuny rybího tuku

bude líp, už to dávno ví

každý to ví... jen mokro v kalhotách svrbí

Kreuzberská esence

na lavičce

muži s černými boa popíjejí plechovky

naproti v domě

páté patro s roztleřeným oknem

dívá se ven

bělavá tvář vosková

pozoruje muže, kterak vrůstají do vět

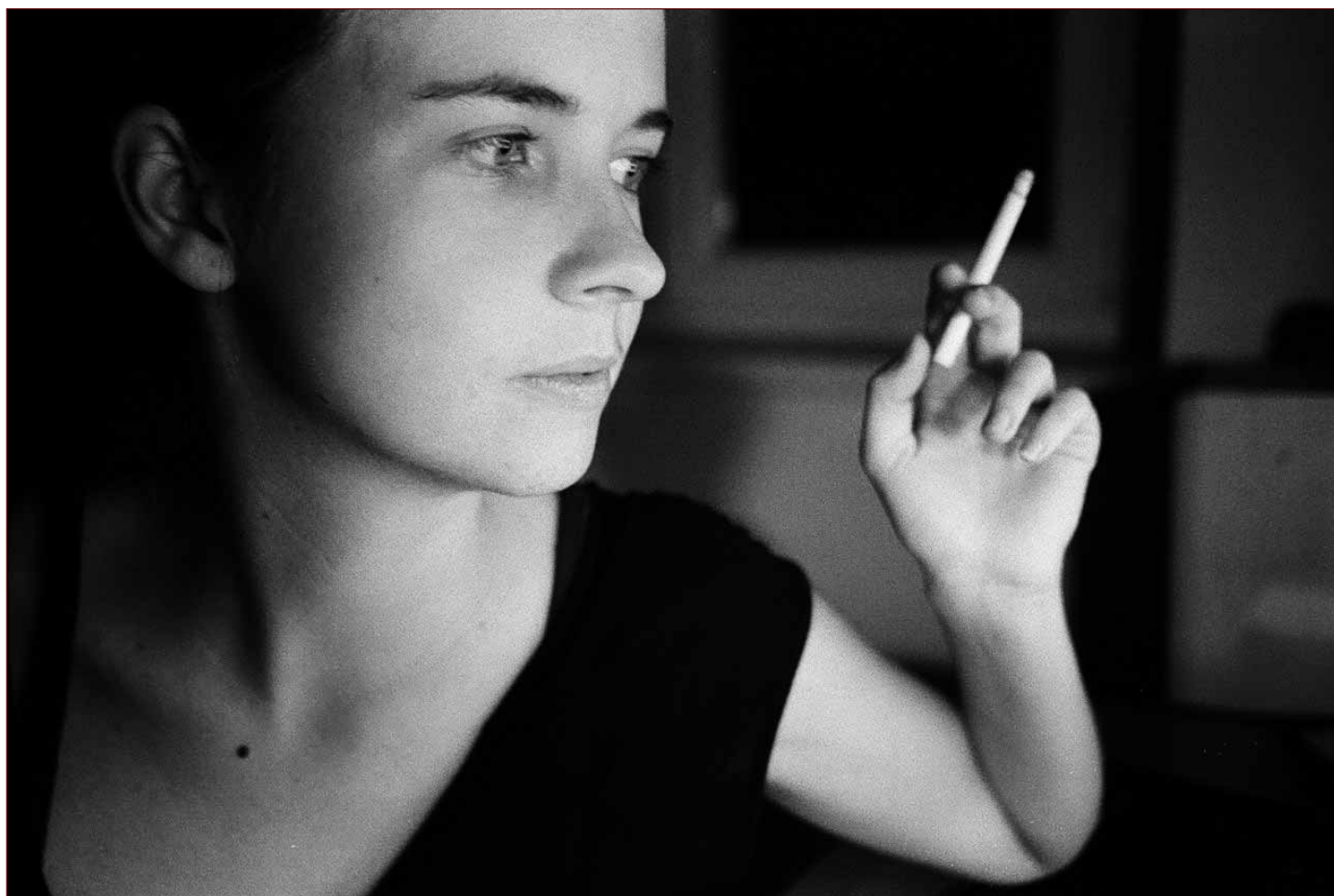
dívá se

ve voskovinových tvářích

jako uzoulinkatá koryta řek

památky šťastných dní

a muži se líbají a šimrají chmýřím boa

Kristina Korbelová

Kristina Korbelová (1986) studuje DAMU, obor teorie a kritika divadla, a pracuje jako korektorka. Kromě básní píše hudební a divadelní recenze.

I.

„nosiš taky někdy sukni?“

kalhotky těžce dopadly na koberec

špičkami převalujeme listí
na bradách zbylá písmena
pod nulou – a chce se mi zpět z šatů

tady na rohu je dobrá hospoda
ze dveří se valí horký dým

II.

„když usínáš, myslí na něco hezkýho“

ale poslední týden už ani nespím
jen pod polštářem hledám dny

včera jí znovu spadla víčka
i přes krásu dýchala stářím
a mluvila jazykem lhářů

na podzim otírám se o zrcadla

III.

„zajdeme na jedno?“

někde mezi šestým a sedmým
posbírám hlavy ze dna sklenic
rozpité pokusy o můj portrét

v okenních škvírách tramvají
město se svléká ze střech

voní poledním gulášem

připravil
Štěpán Kučera

P
řes
plot

Podšívka

Ivana Myšková

Ivana Myšková se narodila roku 1981 v Roudnici nad Labem. Vystudovala tvůrčí psaní a mediální komunikaci na Literární akademii. Za studií členka divadelního spolku Prvobytně pospolná společnost. Od roku 2007 působí v redakci zpravodajství a kulturní publicistiky ČRo 3 – Vltava. Natáčí především rozhovory a reportáže o literatuře pro ranní a odpolední Mozaiku i delší komponované pořady. V roce 2007 realizovala rozhlasovou hru Odpoledne s liliputem. K vydání připravuje novelu Níčení.

„Přesvědčení, s nímž usiluje o klid, je stejné jako to, s nímž usiluje o neklid, aniž dokáže vysvětlit proč.“

Thomas Bernhard, Mráz

Dobře věděla, že některé věci snesou odklad jen do určité chvíle a pak jsou už nenávratně ztraceny. Měla takových věcí plný byt i duši. Obvykle přesně vycítila, kdy nastane okamžik jejich zmaru, obvykle se ho obávala několik týdnů, ale zatím nikdy nezakročila, nikdy nevynaložila sebemenší úsilí na prostý protipohyb, který mohl nastávající neštěstí odvrátit. Pokaždé toho jen litovala, zakrývala si oči a nadávala si do hlupáků. A když okamžik zmaru konečně přišel a vzal si tu věc, zvíře nebo člověka, pocítila obrovskou úlevu. Patrně z neoblomnosti nezvratitelného, jak tomu začala říkat. Svěsila ruce a hluboce vzdychla: Teď už se nedá dělat vůbec nic. Tímhle způsobem, s úzkostí a bolestnými obavami, čekala na vypršení důležitých lhůt – termínů odevzdání, pracovních dob, příjezdů, odjezdů, schůzek – lhůt úředních i osobních.

Jaký bych měla krásný život, opakovala po těch, kteří to s ní pořád ještě mysleli dobře, kdybych se postavila proti zmaru. Často je

to tak jednoduché. Tak jednoduché, že tomu ani nemůžu uvěřit. Na jakém prostém principu je založeno štěstí! Ne ne, snadné věci ji nebavily. Jakmile v čemsi vycítila snadnost, odtažila se od toho, jako by to páchlo. Neříkejte, že by stačilo, kdybych tyto dokumenty v termínu doručila na uvedenou adresu. Neříkejte, že bych s vámi mohla žít, kdybych odpovídala na vaše otázky ve chvílích, kdy jste je pokládal. Neříkejte, že bych se vyléčila o tři týdny dřív, kdybych užívala tyto léky. Neříkejte, že by ta květina neuvadla, kdybych ji bývala dala do vázy. Ne ne, princip zmaru není založen pouze a jen na logice. Takovéhle banální zákroky přece na zmar nestačí! Stejně by to bylo přišlo. Já jsem to jen uspíšila. Na to hezké se má čekat. Na to nepříjemné ne. Útěšná je nezvratitelnost neoblomného. Když se má něco pokazit, no tak se to pokazí. Bez ohledu na mou vůli. Tečka.

Nevypadala zanedbaně, ale to jen proto, že tolik dbala o to, aby svou zanedbanost skryla. A skrýt se dá tolik! Když chtěla, skry-

la se za úplně jiného člověka. Stačilo, aby vyměnila slovník. Potom už vůbec nikoho nenapadlo hledat oděrky na jejím těle a rozpárané švy na jejím oblečení. Nejrozsáhleji se její zanedbanost, vzniklá z neochoty čelit rozpadu a jednoduše zabraňovat věcem v chátrání, projevovala uvnitř jejích kabelek. Obsah ani té nejmenší by se rozhodně nevešel do sáčku, do něhož policisté shromažďují důkazy nebo zdravotní sestry věci po mrtvých. Nestačily by na to ani sáčky dva! A všechno by se rozhodně nedalo považovat za důkaz nebo odkaz! Nejvíce ji děsila průhlednost sáčků. Nemohly by být z tužšího materiálu a barevné? Takhle bude všechno na očích, to podstatné vedle nepodstatného, nicotného, ba trapného. A oni z toho budou něco vyvozovat! Něco, co se z toho vyvozovat nedá! Jenom proto, že to bylo vedle sebe v jedné kabelce. Jenomže leccos tam jen tak zůstalo. Jednoduše zapomenuto. Taky kvůli těm roztrženým kapsám a rozpárané podšívce! Leccos propadlo roztrženými kapsami

a dírami v podšívce do neznámého prostoru pod podšívku. A teď to leží v tom tajemném a neprobádaném prostoru, který tolik sugeruje naše podvědomí.

A ona se svého podvědomí bála. Co by tam našla, proboha? A tak ty věci nechávala být, v prostoru pod podšívku, kam se zasoukaly nejprve mírně rozpáraným švem, a potom nepatrnou dírkou, kterou sama zvětšovala prstem, když se věc prvně pokoušela vydolovat v klamném přesvědčení, že ji potřebuje. Samozřejmě že se bez ní obešla. A obešla se taky bez těch dalších, jak zjistila, když jí postupně pod podšívku propadaly i ony. Za čas nad podšívku zůstal jen zlomek toho, co v kabelece přechovávala, ostatní zmizelo kamsi ke dnu, do věčné tmy.

Proč nezašla první rozpáraný šev? Proč tašku nevyprázdnila a nezašla? Proč jen přihlížela v jakémisi prostém úžasu a ohromení? Patrně ze stejného důvodu, jako svému osudu ponechala všechny zásuvky, skříňky a úložné prostory. Zanesla je věcmi a zavřela, neschopná mít z nich užitek. Už s první zbytečně uloženou věcí rozpoznala, že tato zbytečná věc bude přitahovat další zbytečné věci, a pak, ovládaná touto věcnou přitažlivostí jako strojek bez vůle, přikládala zbytečnost ke zbytečností, až byl prostor skříně nebo stolu plný a pro tuto chvíli také zbytečný, protože pozbýval svůj účel. Proč ten smrtonosný proces nezaznamenala ještě v počátku? Ptáme se teď, když je dávno pozdě, a přitom dobře víme, jak nepřekonatelná pro ni byla představa třídění a výběru, jak se děsila každého nového kontaktu s věcmi, které už jednou odsoudila k marnosti a teď by ještě měla jejich marnost poměřovat a rozhodnout, která marnost je ta největší. Tedy nemohlo to skončit jinak, když ani nechtěla mít na výběr, když výběr sám ji tolik děsil, když se ho tolik hrozila.

Jak mohla doufat, že se zachrání? Někteří lidé k tomu nemají naprosto žádné předpoklady, i kdyby chtěli. Například její kolega. Ten už je naprosto ztracen. A ztracen byl patrně už od počátku, šťastně žil pouze před

zrozením, při prvním nádechu se otrávil vším zlem a neštěstím – nic na to nezabírá. Jako by nad ním visela kletba. Zrušitelná jen smrtí. Do té doby se musí trápit a rozkládat tisíckrát rychleji a bolestněji než všichni ostatní. Copak o to, mučedníky měla ráda. Sama si se svým nepořádkem připadala jako mučedník. Ale jeho mučednictví postrádalo jakýkoli půvab. Neměl ty krásné lesklé jiskrné oči upnuté k nebi, ten ušlechtilý bohorovný výraz, ta gesta vznešená a cudná. Z rozedraných šatů mu frajersky nekoukalo nahé rameno anebo koleno a ze rtů se nelínila slova pokorná a zbožná. Byl prostě ohavný a koktal. Z jeho výrazu a gest šlo pouze holé neštěstí a z jeho úst se linul hnusný puch. Okouzujícího na něm nebylo vůbec nic, leda že by komusi připadala okouzující jeho politováníhodnost.

Ale jaký je v tom rozdíl, když můžeme politovat u příležitosti nějaké nenadálé osudové rány, která padne párkrát za život zdrucující silou! Takové politování je takřka sváteční, a tak si na něm dáváme záležet, aby zasažený coby kompenzaci obdržel veškerý smuteční komfort – ujištění, že stojíme při něm, že ho vyslyšíme, že mu poskytneme alespoň nějakou elementární útěchu a pomocnou ruku, když to bude doopravdy třeba. V takových případech uvažujeme o konečnosti, docházíme určitého životního poznání, hluboce cítíme svou lidskost a Kocháme se vlastním soucitem. Ale co když máme příležitost tyto vzácné lidské vlastnosti projevovat denně? Svátečnost vyprchá, potěšení zmizí. Všechno, co jsme pro útěchu řekli, zní jako obyčejná fráze, protože to zkrátka říkáme moc často! A nabízet pomocnou ruku se nám už taky nechce, protože tenhle člověk by ji dozajista přijal, a dokonce by od ní mohl něco chtít. Jeho neštěstí už zcela postrádá svou tajemnost a výlučnost a je to pouhá rutina, která nás obtěžuje. A pak se leckdy přistihneme u ohavného přání: aby už podlehl nějaké z těch tragédií, které se snad přímo z něj a pro něj tvoří anebo aby sám to všechno

skončil, utáhl si tu smyčku a radostně se rozhoupal. Aby ušetřil to trápení sobě i nám. Aby už vypadl. Aby šel. Aby nám přestal připomínat, co jsme a co nás čeká.

Proto se na něj, když za ní přišel, utrhovala, ačkoliv jinak byla přívětivá na každého. Proto ho odháněla nebo před ním utíkala. Ale i tak byla pořád ta nejhodnější a on k ní přilínal jak malý kousek mikrotenu. Nehledě na to, že spolu museli pracovat. Sdíleli spolu jednu místnost a jeden velký stůl. Vracela se pak domů umořená jeho stížitostmi i jeho dechem. Připadala si zanešená i ulepená. Ulepená jeho smůlou, která z něj vyrážela místo potu. A potil se hodně, celý se odpařoval. Honil se. Neuměl normálně chodit. Popobíhal. Štval se. Připomínal obecního blázna, kterého vezmou na lov místo psů, a on snaživě vybíhá za každou sestřelenou kachnou a nosí je, přikrčeně, k nohám pobavených myslivců. Něco odporně psiho v něm. Čekání na odměnu, stažený ocas nebo přehnané vrcení. Potřeba páníčka. Zřejmě doufal, že tím osud zlomí, že ho obměkčí. Ale za každou dotaženou kachnu dostal jenom kopanec. Ovšem pokaždé do jiné části duše nebo těla. Nevěděl, kam to bude přistět.

Kdo našel odvahu být s ním, s ním také strádal. Jen jedinkrát s ním vyšla ven, a hned si vymkla kotník a cestou k lékaři ji okradli. Nikdy předtím se jí to nestalo a jen se s ní rozloučil, ostatní probíhalo v intencích dobra a spravedlnosti. Myslela na to, živila v sobě vztek, neboť i dnes k ní přilnul jak kousek mikrotenu. Zdržoval a zdržoval, nebylo, jak se ho zbavit. Jedině proudem ostrých slov. Ale kde je má vzít, když ji pokaždé odzbrojí? Svou roztržitostí a neobratností, které ji uvrhnou do soucitu. A soucit je pohyblivý písek. Vrhla na ni svoji smůlu a osamělost a ona to přijímala, aniž by ucukla. A teď je celá ulepená a sama sobě smrdí. Jak to má všechno na sobě!

Jednou se s ním ze soucitu vyspí. Sejmě z něho těžký osud, vezme to na sebe jak morče z nemocného králíka. Přestane se stydět za své nehorázné štěstí, převezme

štafetu a on si bude moci oddychnout. A pak zas polituje ji. Třeba za to, že ji už od rána počtvrté zvoní telefon a ona ho nemůže zvednout, neboť i telefon zapadl pod podšívku, odkud ho ne a ne vytáhnout. Už týden tedy telefonuje tím způsobem, že hlavu ponoří do kabelky a po hmatu zkouší stisknout správné tlačítko. Hovoří pak s hlavou v kabelce, tlumeně, přes látku podšívky. Až by se nad ní člověk ustrnul, když ji tak vidí. Zvlášť mezi lidmi, kteří telefonují s hlavou důstojně vztyčenou, nikoliv s hlavou vnořenou hluboko do své tašky. Mezi lidmi, jejichž přirozeností je přiblížit telefon k uchu, nikoliv ucho k telefonu. Mezi lidmi, kterým telefon slouží bez toho, aby telefonu sloužili oni. Ale ona slouží svému telefonu, stejně jako ostatním věcem, vždy zcela přirozeně sloužila svým věcem, protože s nimi zápolila. Za to by ji mohl politovat. Nebo za nepořádek v pracovním stole nebo přeplněný počítač. Tak přeplněný, že už na něm téměř nelze pracovat a ona ho tedy raději v panice vypne, sotva jej zprovozní, a všechno píše v ruce a popsané papíry strká do přečpaných zásuvek, odkud je druhý den tahá celé pomuchlané, neboť se vzpříčily a musí se z přečpané zásuvky vyrvat násilím uzounkou škvírou... Nebo za plátíčko antikoncepčních pilulek, které, dokud se ještě nezasoukaly pod podšívku, vyndala pokaždé před lidmi nešikovně s telefonem, dokud jí nezapadl pod podšívku, nebo s malým dířem, dokud i ten neskončil pod podšívku. Anebo pilulky někde vytrousila, v nějakých společných prostorách, na chodbě, kde je většinou našel ten, se kterým si nikdy nevyměnila nic víc než prostý pozdrav. Ted jsou tedy i pilulky pod podšívku a snad je to dobře, mohl si soucitně pomyslet, jsou dobře ukryté a jen tak je nevytrousí. Ovšem už týden je naprosto nechráněná. Mohl se vzápětí upřímně zděsit. Otěhotní s prvním psychopatem, který ji znásilní! Ale třeba to bude člověk akurátní, mohl se rozveselit, akurátní a systematický, takže s tím dítětem nebudou problémy tak jako s ní.

Ano, říká si sama pro sebe, když myslí na to, co by si mohl pomyslet, vždycky to s ní nakonec dopadne dobře. Přes veškeré temné peripetie, přes černé prognózy a tragické vize je dítětem štěstěny na dobré cestě. Žádný smolař jako on. Ubožák, který pookřeje, když se s ním baví o nemocech, pokaždé o nějaké horší, zákeřnější, nakažlivější a smrtelnější, aby si mohl ulevit: Tak tohle ještě nemám...

To jí to v myšlenkách pěkně uběhlo. Na konci této ulice dům, kde má sprchu, kterou to ze sebe dostane – jeho pach a jeho smůlu. Dům, kde má postel, v níž usne čistá. Sníh už se neboří, je pevný pod nohama a kroky tlumí tak, že žádný pes neštěkne. Nechají lhostejně kohokoli projít tam a zase zpátky bez úleku, bez zachvění. Psí vděčnost je namístě. Že může jít – za teplem, za sprchou, za postelí. Jak se tam těší! Jak tam chce. Musí si domov častěji odpírat, aby si mohla dopřát to potěšení touhy. Slastné to je. Blížit se k rozkoším za tmy a hezky zvolna. Pak budou o to větší! Nepospíchá tedy. Snad se dá říct, že se loudá. Jako by hřálo slunce, ne jako by mrzlo něco před půlnocí.

Musí se pousmát, když si představí všechny ty ženy z autobusu. Jak metelí jedna za druhou, v houfu, do svých baráček a umrštěných vycíděných špeluněk, do samoty nebo za muži, kteří jsou tak mohutní, že by se jich člověk bál, ale ony k nim utíkají pro ochranu. Tak těm se musí smát. Nebo těm, na které „ten jejich“ čeká na zastávce anebo aspoň sestra. Zná ženy, co musí mít po setmění doprovod, co raději přespí u kamarádky, kterou strpí jen s velkým přemáháním, než aby ušly dvě stě metrů podél hřbitova. Zná ženy připravené k útoku z kurzů sebeobraný nebo příkrčené ženy křečovitě svírající pepřový sprej v kapse. A ještě horší ženy zná. Ukřičené hysterky, co řvou, jen o ně někdo zavadí. Nebo ženy okázale vdané. K těm ona nepatří. K těm tedy ne. Docela ráda si počíhá na nový zážitek. Proč je hned odhánět? Ženy obalené vrstvou ochranného laku jsou o tolik chudší. Pak sedí netknuté ve svém pyšném království, s šedesátkou na

Zná ženy, co musí mít po setmění doprovod, co raději přespí u kamarádky, kterou strpí jen s velkým přemáháním, než aby ušly dvě stě metrů podél hřbitova. Zná ženy připravené k útoku z kurzů sebeobraný nebo příkrčené ženy křečovitě svírající pepřový sprej v kapse. A ještě horší ženy zná. Ukřičené hysterky, co řvou, jen o ně někdo zavadí. Nebo ženy okázale vdané. K těm ona nepatří. K těm tedy ne. Docela ráda si počíhá na nový zážitek. Proč je hned odhánět?

Peníze vláčí stále
s sebou, ale nevědí, jak
se k nim dostat. Jsou na
dně společnosti jak
peněženky na dně jejich
tašek. A ona teď
peněženku ze dna své
tašky dokonce vytáhla.
Teď, když potřebuje
klíče. K čemu jsou jí
peníze, když chce
odemknout? Situace,
která demonstruje
nesmyslnost peněz.
Během dne zas
pokaždé, když chtěla
peněženku, nahmatala
klíče. Zvláštní, jak nic
nemá svoji absolutní
hodnotu, zajištěnou
jednou provždy, jak se
význam věcí ztrácí
a zase nečekaně vzniká.

vrásčitém krku a panensky vzdychají: Kdybych si tak mohla něco užít. A samy si laskavě rozdírají silnou vrstvu ochranného laku, pomalu ho odlupují a představují si, že se na ně při tom někdo dívá.

Ne, s životem se nemá otálet. Ona se žádným ochranným lakem nenatírá. Když pálí slunce, spálí se, když mrzne, omrzne. Co přijde, to přijme – neodmítá. Nemá potřebu čelit vlastní dostupnosti. Nepředstírá, že je nedotknutelná. Není a nikdy nebude. Neumí mlčet, když k ní někdo mluví. Všechno to slyší a přiznává, že to slyšela. Třeba to tiché úpěnlivé volání v tom temném průchodu. Bylo jím třeba projít. Prostě to udělat musela! Nebo ten nebožák u popelnic. Snad by ho minula, kdyby byl zticha... Ne, ničím se neospravedlní, ani další ochotou. Musí si stanovit hranice, hranice dobrého a zlého. Musí je respektovat. Musí se naučit rozeznávat, kam ještě jít, a kam už ne. Kam ještě vkročit a odkud vycouvat. Vždycky to poplete.

Rozhodně si na něj stoupat neměla. A teď si musí zakrýt oči, když si to vybaví. Jenomže vnitřní zrak to pořád vidí. Neměla si v zimních botách stoupat na tělo ležícího člověka. Neměla se přidržovat zdi a projít se po jeho měkkých zádech. Neměla mu botou šlápnout na krk a pak hned seskočit a utéct. Měla utéct! Hned jak ho viděla, měla utéct. Hned! Bez váhání! Jak mohla nad něčím takovým váhat? Proč váhá nad něčím, co už je předem jasné? Proč váhá? Ale když on tolik prosil. Tolik naříkal! Že ho strašně bolí záda!

Snad to podvědomě považovala za zkoušku, za jakýsi iniciační obřad, který musí podstoupit, aby průchodem mohla projít na opačnou stranu. Snad toho člověka měla za hada a bála se, že ji uštkne do nohy, a že je tedy lepší na něj vyskočit a dřív mu zlomit vaz. Snad si to myslela, ale nejprve mu chtěla pomoci. Ví, jak úlevná je dobrá masáž. Otci se taky sem tam projdu po zádech, řekla tomu muži. Zamyšlená sešla z chodníku do hlubokého sněhu a teď má znovu pocit, že chodí po zádech, po zádech dlouhé řady mužů bez hlav a bez nohou, ply-

nule přechází z jedné zas na jiná, už celkem sebejistě, pěkně to křupe. Zavravorá. Štěkot jako kokrhání. Rozhodla se probudit. Měla mu, ano, to měla, hned jak ho zahlédla na zemi v průchodu a hned jak jí udýchaně pravil: Projdi se mi po zádech, mě strašně berou záda, měla mu strčit prst se snubním prstýnkem až k očím a bez skrupulí namítnout: „Já jsem ale, pane, vdaná!“ To měla říct. To je argument. Jenomže jí vždycky chyběly pádné argumenty. Neumí říkat správná slova v ty správné okamžiky.

Je doma. Doma a vdaná. Už dva pádné argumenty. Snad by obstála, kdyby jimi odpovídala na všechno. Propůjčily by jí alespoň zdání nedotknutelnosti. Už by ji nic nemohlo překvapit. Proč jsou ta vrátka dokořán? Protože je vdaná. Její muž zásadně nezavírá vrátka. Zase pes? Ti psi! Tma. Tma v oknech, tma nad vchodem. Stiskne vypínač. Tma. Zkouší to znovu. Tma. Jako by mu to neříkala. Světlo nad vchodem je rozbité. A ještě: Světlo nad vchodem je rozbité! Ne, být vdaná není žádný argument. Kdyby to pro něj bylo posvátné, světlo nad vchodem by dneska svítilo.

Vystoupá šest schodů a vezme za kliku. Proč zamyká, když ví, že ještě přijde? Ještě jednou zalomcuje klikou, aby na sebe upozornila, aby ho vyburcovala, když jí došlo, kolikátého dnes je, a že ho tedy vyburcovat nemůže. Dnes přece odjel za svou matkou. Odjel, když ještě pracovala, a vrátí se, až bude zase pracovat. Odjel za svou matkou, je tedy logické, že zamkl. Je k němu nespravedlivá. Nejprve se na něj oboří a vzápětí zjistí, že všechno udělal správně. To on by se měl obořit na ni, je špatné, že to nedělá. Ale to světlo měl dát opravit. Krucinál. Nevidí na klíčovou díрку a už vůbec ne do kabelky. Chvilí v ní trpělivě šátrá.

Hluboce vzdychne. Bude to těžké a zdoluhavé. Zanoří hlavu do kabelky. Slyšela je zacinkat, ale pořád jí unikají. Musí se sama sobě zasmát. Už měsíc se bojí – hlavně aby mi tam nezapadly klíče! Všechno, jenom klíče ne. Může pak stát přede dveřmi celou věč-

nost, ruce jí budou pomalu omrzat a ráno ji muž najde umrzlou přede dveřmi, s hlavou v kabelce. Absurdní, směšná smrt, řekne si. Baví se sama sebou a hledá. Jedna ruka třese kabelkou, druhá se vydává za kovovými zvuky. Panebože, řekne nahlas a hlasitě se rozesměje. V prstech drží peněženku, peněženku, kterou hledala už od rána, zoufale si přála něco pojist, kolem čtvrté už to bylo nesnesitelné, zběsile prohrabávala přečpané zásuvky, alespoň nějaký drobák. Chvilé prozření – někteří bezdomovci jsou prostě stejně nepořádní jako ona. Peníze vláčí stále s sebou, ale nevědí, jak se k nim dostat. Jsou na dně společnosti jak peněženky na dně jejich tašek. A ona teď peněženku ze dna své tašky dokonce vytáhla. Teď, když potřebuje klíče. K čemu jsou jí peníze, když chce odejít? Situace, která demonstruje nesmyslnost peněz. Během dne zas pokaždé, když chtěla peněženku, nahmatala klíče. Zvláště, jak nic nemá svoji absolutní hodnotu, zajištěnou jednou provždy, jak se význam věcí ztrácí a zase nečekaně vzniká.

A stejné je to s lidmi. Ještě včera ji kolegové obdařovali jakous takous úctou jako jednu z nich, ale poté, co je zaskočila tou nedůstojnou otázkou, svou úctu si vzali zase pěkně zpátky a ji vytlačili kamsi za okraj. Co si to dovolila? Co to tam vnesla? Snad pracuje, tak jak se jí něco takového mohlo stát? Snad pracuje proto, aby se jí nikdy nic takového stát nemohlo! Jak je tedy možné, že tu teď stojí a mírně provinile, což je v pořádku, ale mohla by trochu provinilosti přidat, ten, kdo ji vidí poprvé, by její provinilost nemusel vůbec postřehnout, tedy jak je možné, že s touto decentní provinilostí žebře o drobné na něco k jídlu! Kdyby si alespoň odpustila ten dovětek. Drobných se nám dostávat nemusí, dobře to známe, když si včas nerozměníme, disponujeme jen velkými bankovkami a pak, chceme-li si pořídit jen nějakou drobnost, vyjde to paradoxně stejně, jako bychom nedisponovali vůbec ničím. Ale pokud někdo žádá o drobné na něco k jídlu, znamená to nejenže ne-

disponuje velkými bankovkami, ale že snad tedy skutečně nedisponuje vůbec ničím! A vrhnou na ni spolu s nějakými drobnými všechno své opovržení a podezření. Jak přišla o své úspory? Jak s nimi nakládá, že žádné nemá a musí o ně prosit? Kam se poděly ty její poctivě vydělané peníze? Kde je má, kde?

Už chtěla docela prostě pokrčit rameny a smutně říct: Pod podšívkou. A byla by to pravda, byla by to holá skutečnost, jenomže holá skutečnost se lidem neříká, působí příliš nemístně, příliš absurdně a fantasticky. Holá skutečnost nemá co dělat v běžném hovoru – buď rozesměje, nebo vyděsí, každopádně by vzbudila údiv. Lepší bude, když je nechá přitom, že peníze propila, prohrála nebo poslala na účet nezletilému milenci a tak podobně. Tomu se věřit dá.

Každopádně teď musí urychleně najít klíče. Mráz jí sahá po nohách a štípe do nosu. Těší se na horkou sprchu a volnou postel, lehne si do ní úhlopříčně, aby si vychutnala ten nekonečný prostor. Kde jen ty klíče můžou být? Teď se jí pod ruku připletl diář, diář, který postrádá už čtrnáct dní a jeho absence jí způsobila tolik potíží, že už ho vůbec nechce vidět a nejradši by ho při pomýšlení na všechna způsobená příkoří roztrhala na malinké kousky a nasněžila jimi do sněhu. Kdyby si zároveň neuvědomovala jeho mimořádnou užitečnost. Je naprosto logické, že všechny ty věci nacházím ve chvílích, kdy mi jsou k ničemu, kdy jejich nález nemůžu hodnotit a mít z něj obyčejnou radost, pomyslela si a vytáhla, jakoby nic, jakoby vůbec nebylo uvězněné v zakletém prostoru pod podšívkou, platíčko antikoncepčních prášků. Nemohla manželovi říct, že už týden vynechala, byl by to líh do ohně, zlobí se na její nepořádnost, někdy ho přímo rozzuří. Ukáže se jí pak v podobě, kterou ještě nezná, zatím je to tedy spíše údiv než zděšení, ale může se to snadno přehoupnout. Nebude pokoušet jeho zuřivost. Pokud jí bude dovoleno nepokoušet jeho zuřivost. Přitahuje a ona už půl hodiny

hledá přede dveřmi klíče od těch dveří. Tedy odhaduje, že to trvá půl hodiny. Nemá jak si to ověřit. Hodinky asi před rokem odložila na toaletní stolek, shánění nové baterie vzdala, když poznala, že průběžně shánět nic neumí, nanejvýš jeden den v roce, takový den, kdy jí shánění vyloženě baví. V den k tomu určený však neuspěla, patrně se takové baterie už dávno nevyrábějí, a tak se z hodinek svlékla jako ze staré kůže a vytěsnila je ze svého života jako cosi mrtvého. Od té doby čas může sledovat jen na mobilu, který ale už tři dny leží kdesi na dně kabelky a teď je s největší pravděpodobností dočista vybitý. Možná že už tady postává hodinu. Možná ale hodinu a půl!

Vzpomene si, že jí naposledy zvonil dnes ráno. Mohla to být její matka. Mohl to být ale také kdokoliv jiný. S největší pravděpodobností to byl ovšem manžel, kterému volala její matka, jestli neví, co je s ní. Zavolal potom na pevnou linku, aniž by řekl, že jí matka volala, ale prostě jí připomněl, že by se měla matce ozvat, ví přece, jaký strach prožívá, když uhodí mrazy. Představuje si, že nosí celoročně letní oblečení a jen se na okamžik zastaví, už přimrzá k chodníku nebo na ni padá velký kus zledovatělého sněhu, že chodí bez teplých ponožek a bez šály a bez čepice, má zamrzlé dutiny, katar, nejlí, nespí a jen zběsile vydělává to málo v kanceláři, kde se ani netopí. Sebrala tedy veškerou něhu a odvahu a zavolala matce, ať se nestrachuje, že byla v poledne na obědě, ve svetru, v kabátu, v šále a čepici, ve vysokých botách vystlaných teplým kožíškem. A dutiny že jsou průchozí, úplně jako v létě... Všechno je v pořádku, nemáš se čeho bát, řekla. Matka je tedy klidná. Ona ale začíná být nervózní. Až zase bude klidná, znervózní matka. Takhle to spolu mají. Na tom je založen jejich vztah.

Možná by ale matčiny obavy neměla brát na lehkou váhu. Zprávy jsou sice všelijak zmanipulované, ale v tom základním nelžou. Podivné věci se skutečně dějí. Psychopati se potulují po světě a sem tam si ně-

koho zavraždí. Jak může vědět, že něčí oběť nebude právě ona? Polekaně se ohlédně. Kabelka žuchne na zem. Vevnitř zarachotí klíče. Zemřít přede dveřmi svého domu. S rukou na klíče. Bezpečí nadosah. Zdá se to absurdní, ale nebylo by to poprvé. Proč ji už od malička tak fascinuje výjev zavraždění knížete Václava? Přesně tak, jak ona, s rukou na klíče... Pár vteřin, a mohl na braťáčka dělat dlouhý nos.

Zkříží nohy. Ještě toho trochu. Neměla tolik pít. Chtěla tím zahnat hlad. Hloupost. Rychle ty klíče. Na zahradu se jí nechce. Stahovat kalhoty za keřem. Strach, že ji někdo překvapí. V hlavě nosí celou galerii keřů, za kterými stahovala spodní prádlo. S tou strašnou úzkostí. Dřepne si k tašce. „Naval to.“ Lekne se, myslí si, že hrůzou omdlí. Ale neomdlí, ani nepovolí zaťaté svaly. To ji překvapí a povzbudí, otočit se ovšem neodváží. „Co chcete?“ vykoktá. „Všechno.“ Ten hlas je bezbarvý. Za tím hlasem si nedokáže představit nikoho konkrétního. Některé hlasy tak matou... Evokují třeba milého a přátelského člověka, ale když jejich původce konečně poznáme, sevrže se nám hrdlo zklamáním a oči se zalijí slzami. To přece ne, to nemůže být on! Když měla jít na exkurzi do rozhlasu, raději předstírala nemoc. Bude to takové obludárium, budova plná zrůd s medovými hlasy, předsvědčila se, aby toho nemusela litovat.

Tenhle hlas nemá žádnou tvář, ošklivou ani pěknou, tenhle hlas je jenom černá silueta. Rukou zajede pod podšívku tak, jak je zvyklá. Peněženku, kterou ještě před chvílí držela tak neochvějně v ruce, nemá. Šmátrá tam, kde šmátrala už stokrát předtím, ale pod ruku se plete jenom diář, tužky, nezaplacené složenky, rozsypaná slunečnicová semínka, parfém, knížka, pasta na zuby, opalovací krém, čajové svíčky, kapesní nůž, foukací harmonika (Foukací harmonika? Proč?), jedna rukavice, vložky, několik pytlíkových čajů, vidlička, vizitkář, kapesní sluchátka, kamenný ptáček, rulička igelitových sáčků, šnečí ulita...

A je to, jako by ji přistihl se staženými kalhotkami. Ukazuje mu nezáměrně svoje intimnosti. Musí se před ním ve svých intimnostech prohrabovat. Co si pomyslí, až v lůně kabelky zahlédne šnečí ulitu? Že je infantilní nebo sentimentální? Jenže její kabelka spolyká všechno, co jí nabídne, podobně jako mořští ptáci pozřou cokoli, co vrhne moře. Viděla v National Geographic obsah žaludku mrtvého albatrosa a myslela, že na obrázku vidí obsah svojí kabelky.

Nejradši by tomu pánovi, té siluetě, řekla: Poslyšte, já to teď nenajdu. Buď mi na to něčím posviťte, nebo se stavte za čtvrt hodiny. A on by šel a vrátil by se a ona by mu dala peněženku a prozradila pin kód ke své kartě a pak by v klidu našla klíče, zašla si na záchod, dala si horkou sprchu a natáhla se úhlopříčně na postel a možná zavolala muži, aby nemusel mít strach.

Takhle. Civilizovaně. Domluvit se jako rozumní lidé a podle dohody pak jednat. Zcela bez násilí. Kopl ji. Přepadla dopředu, čelem ťukla o dveře. Zapomněla na svůj návrh. Pustila se do hledání. Diář, ulita, foukací harmonika, zubní pasta, vizitky, rozvinutý krejčovský metr, rukavice, rozsypaná slunečnicová semínka, rulička igelitových sáčků, tužky, rozsypaná slunečnicová semínka, rozsypaná slunečnicová semínka... Nutkání se ozvalo naléhavěji. Dlouho to nevydrží. Něco mu řekne, něčím ho vyděsí. Strčí do něj, podrazí mu nohy, dá mu na krk nůž, vycení na něj zuby a zavolá policii, aby si pro něj konečně přišli, ona že musí taky někdy spát a nechytat celou noc vrahy...

Jenže kde má ten kapesní nůž? Kde má ten telefon? Prsty prosívá samá slunečnicová semínka. Mýval. Mýval by to našel... Celý život na ni někdo pospíchá, celý život ji honí. Celý život nad ní někdo postává a nutí ji pod dozorem plnit úkoly. A když se jim to zdá moc dlouhé, začnou ji popohánět štouchanci a křikem. „Tak bude to?“ sykne silueta. Začalo to ve školce a teď to končí tady, před jejími dveřmi. Tolik ponížení a tak málo vzdoru! Myslela, že je to úděl, že je to

nutné. Učitelky mateřských škol jsou nejmocnější ženy na světě. Proč se domnívala, že je to nutné? Proč si neobhájila svou pomalost a svou nepořádnost a do dneška je skrývá jako zavrženíhodné tajemství, za které by ji měli ztrestat? Proč si ze svých mrzkostí neudělá výsadu? Prsty sevřely téměř plné platíčko antikoncepčních prášků – také svým způsobem zbraň, ale jen proti možnému nepříteli. Kdežto tady stojí skutečný.

Zkroutily ji křeče. Už musí. Musí! Ale ne tady, ne před ním. Musí se k něčemu odhodlat. Přece někdy v životě byla odvážná. Před třemi lety se opila a vymočila se do kašny na náměstí! Může ho zastrašit hrdinským činem: Já jsem ta, která opilá močila do kašny na náměstí! A jemu by vypadla zbraň z ruky a dal by se na útěk a běžel by celou noc, oněměl zděšením a padl vyčerpáním. S tak strašnou ženou se setkal poprvé. Jenomže stejně jako peněženku v kabelce, nemůže ani v hrdle najít svůj hlas, zřejmě jí zapadl kamsi do skryté dutiny a ona neví, čím ho vytáhnout. Jak mu má tedy ukázat svoji sílu a odvahu? Být někde poblíž nějaká kašna, hrozivě se tam vymočí. Teď ale vnímá jen jedinou touhu. Jedinou ubohou touhu a už je jí jedno, kde ji naplní. V kašně nebo za keřem. S nějakým vrahem za zády...

„Proč bych tě měl nechat naživu?“ zeptá se bezbarvým lhostejným hlasem její vrah. A ona přemýšlí. Přemýšlí urputně, jak nejurputněji dokáže. Přemýšlí urputně, ačkoliv před chvílí myslela na úlevu. Přemýšlí a připomene jí to nějakou důležitou zkoušku. Zkoušku, kdy se jí zeptali na cosi, co ví, anebo co spíš tuší než ví, jen to tuší, aniž by mohla tvrdit, že to ví, ale nedokáže vyjádřit ani to tušení.

Proč by ji měl nechat naživu? K čemu je dobrá? Vždycky jí chyběly pádné argumenty. Nikdy neoplývala řečnickým uměním. Neumí říkat správná slova ve správné okamžiky. A tak jen odevzdaně vztáhne ruku ke klíče.

Blanka Dvořáková

Apologies to H. P. Lovecraft

Skočí

Blanka Dvořáková se narodila v Československu a v letech 1976–1979 studovala umění a jazyky na Pedagogické fakultě v Ostravě. V roce 1981 emigrovala do USA a v roce 1982 se usadila v Seattlu ve státě Washington. V letech 1983–85 zde studovala obor umění na Cornich College of the Arts, kde jí bylo uděleno stipendium Emily Morseové. Na téže škole studovala v roce 1986 samostatně obor grafiky. Od té doby se zabývá malbou velkých olejů a nejrůznějšími grafickými tiskařskými technikami. Své práce prezentuje na internetu na adrese www.duchomor.com.

V příštím čísle (vychází 1. června 2010)

rozhodně nenajdete:

Skandální fotografie
Petry Soukupové z Bibione

Horoskop Miroslava Bambuška

Recept na andaluského psa
s hrachovou kaší

Vystřiňovací model
– bustu Zeno Kaprála

Sudoku

Na shledanou příště!
Ne za pomeňte!